

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Geografie a kartografie

Tomáš Krajňák

FOTBAL A SOCIÁLNÍ KAPITÁL: DOPADY NA ČESKÝ VENKOV

Football and Social Capital: Impacts on the Czech Countryside

Bakalářská práce

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Tereza Gelná

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 14. 5. 2013

Podpis .....

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat vedoucí své práce RNDr. Tereze Gelné za cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala. Můj dík patří také mé rodině, protože mě během studia bezvýhradně podporovala.

Abstrakt

Fotbal má v českém prostředí velkou kulturní tradici a v současné době zaujímá první pozici z hlediska počtu registrovaných hráčů. Vysoká participace ve fotbale je zapříčiněna především příležitostmi, které mají občané, jelikož dnes se téměř každá obec může chlubit vlastním fotbalovým družstvem. A zejména ve venkovských obcích mohou tato družstva podporovat růst sociálního kapitálu a zvyšovat tak kvalitu života místních obyvatel. Tato práce zkoumá právě tento vztah, tedy vliv fotbalu na sociální kapitál v českých venkovských obcích. Konkrétně byla provedena případová studie v obci Čisovice. Prostřednictvím rozhovorů s místními občany a pozorováním bylo prokázáno, že fotbal je důležitým prostorem pro tvorbu a údržbu sociálního kapitálu. Nicméně výzkum také ukázal, že fotbal může v některých případech vytvářet určité spory a nerovnosti mezi místními obyvateli. Práce také poukazuje na pokles úrovně sociálního kapitálu v souvislosti s klesající fotbalovou participací.

Klíčová slova: sociální kapitál, fotbal, český venkov, participace, komunita

Abstract

Football in the Czech environment has a great cultural tradition and currently occupies the first position in terms of the number of registered players. High participation in football is mainly due to the opportunities that citizens have because today almost every community boasts its own football team. Especially in rural communities these teams have significant impact on the local people. The paper examines this relationship thus effect of football on social capital in the Czech rural communities. Specifically, a case study was conducted in the Čisovice village. Through interviews with local citizens and observation it has been shown that football is an important space for the creation and maintenance of social capital. However, the research also showed that football can sometimes create certain conflicts and inequalities among locals. The work also highlights the declining social capital in the context of declining football participation.

Key words: social capital, football, Czech countryside, participation, community

Obsah

Seznam grafů, obrázků, tabulek a příloh	6
Seznam zkratk	6
1 Úvod	7
2 Sociální kapitál a sport	8
2.1 Vliv moderního sportu na společnost.....	8
2.2 Literatura zabývající se vztahem mezi sportem a sociálním kapitálem	9
2.3 Definice pojmu sociální kapitál, jeho význam, typy a měření	10
2.4 Pozitivní vliv sportu na sociální kapitál	12
2.5 Participace a dobrovolnictví ve sportu na venkově.....	14
2.6 Negativní vliv sportu na sociální kapitál.....	15
3 Počátky, vývoj a současná situace fotbalu v Česku a jeho porovnání s Evropou ...	17
3.1 Počátky a vývoj fotbalu v českých zemích	17
3.2 Porovnání současného českého fotbalu s evropským	20
3.3 Současná situace českého fotbalu	22
4 Metodika.....	26
5 Případová studie	28
5.1 Stručná charakteristika obce Čisovice	28
5.2 Stručná charakteristika klubu TJ Sokol Čisovice.....	34
5.3 Výzkumné otázky a očekávání.....	35
5.4 Výsledky	36
5.4.1 Pozitivní vliv sportu na sociální kapitál v Čisovicích	36
5.4.2 Negativní vliv sportu na sociální kapitál v Čisovicích	38
5.4.3 Vývoj úrovně sociálního kapitálu a sportovní participace v Čisovicích	41
5.4.4 Důvody participace ve fotbalovém týmu v obci.....	43
6 Závěr.....	44
7 Seznam literatury a zdrojů.....	45
7.1 Použitá literatura	45
7.2 Další zdroje	47

Seznam grafů, obrázků, tabulek a příloh

Graf 1: Systém českých klubových soutěží mužů v roce 2013	22
Graf 2: Vývoj počtu obyvatel v obci Čisovice v letech 1980 až 2011	31
Graf 3: Věková struktura obyvatel Čisovic v roce 2012	32
Obr. 1: Počet registrovaných fotbalistů na 1 000 obyvatel v Evropě v roce 2006	21
Obr. 2: Počet fotbalových klubů na 10 000 obyvatel v českých okresech v roce 2013	24
Obr. 3: Počet členů okresních fotbalových svazů na 1 000 obyvatel v Česku za rok 2012.....	25
Obr. 4: Obec Čisovice a její poloha v rámci Česka v roce 2013	29
Tab. 1: Základní demografické údaje obce Čisovice mezi lety 1991 a 2011	31
Příloha 1: Přehled vybraných definic pojmu sociální kapitál	
Příloha 2: Počty fotbalových hráčů, klubů a úředníků ve světě za rok 2006	
Příloha 3: Fotodokumentace ze zápasu mezi TJ Sokol Čisovice a TJ Sokol Hostivice v roce 2013	
Příloha 4: Fotodokumentace obce Čisovice v roce 2013	
Příloha 5: Územní plán obce Čisovice z roku 1995	
Příloha 6: Příklady otázek z rozhovorů	

Seznam zkratk

ČSÚ – Český statistický úřad
ČSTV – Český svaz tělesné výchovy
FAČR – Fotbalová asociace České republiky
FIFA – Fédération Internationale de Football Association
IFFHS – International Federation of Football History & Statistics
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
UEFA – Union of European Football Associations
TJ – Tělovýchovná jednota

1 Úvod

V současné době, takzvané informační společnosti, lze pozorovat jeden zásadní problém, a tím je úbytek „přirozeného sociálního kontaktu“ mezi lidmi. Jako nedostatečná alternativa těmto kontaktům slouží informační a komunikační technologie, které ovšem dnešní mladé generace chápou jako naprostou samozřejmost. Pro udržení klasického sociálního kontaktu existuje řada nástrojů a jedním z nich je právě sport, respektive fotbal. To potvrzují i Flemr a Valjent (2010), kteří tvrdí, že sport umožňuje lidem společné trávení volného času a pomáhá jim se sdružovat mj. Fotbal jako celosvětový fenomén má tedy velký potenciál lidi sdružovat, především to lze sledovat, když se hrají různé mezinárodní turnaje. Lidé často tráví čas během zápasů na stadionech, sledují utkání na velkoplošných obrazovkách na náměstích, posedávají v hospodách, či společně sledují fotbal v televizi z domova. A právě u nás, kde fotbal je sportem číslo 1 (podle počtu registrovaných hráčů), je vliv na společnost, respektive národ, výrazný. Fotbal ale také musíme vnímat na regionálním, či lokálním měřítku. Téměř každá obec se v Česku může chlubit vlastním fotbalovým oddílem, nemluvě o větších městech, kde lze najít až desítky mužstev. Tato mužstva jsou často amatéřská, a je tedy třeba mnoho dobrovolné práce na udržení jejich chodu. A právě zde je možné sledovat počátky a náznaky utváření sociálního kapitálu v obci pomocí fotbalu.

Cílem této práce je vyzkoumat, jaký je vliv fotbalového týmu na sociální kapitál české venkovské obce a přispět tak k nedávno vzniklým studiím, které se věnují vztahu mezi sportem a sociálním kapitálem. K dosažení tohoto cíle jsem si stanovil čtyři dílčí cíle neboli výzkumné otázky. Prvním cílem je zjistit, jak fotbal přispívá k vytváření, rozvoji a udržování sociálního kapitálu ve venkovské obci. Ovšem je třeba nezapomínat, že sport může mít i negativní účinky, a právě proto jako můj druhý dílčí cíl budu zkoumat, jak fotbal může působit záporně na život ve venkovské obci. Dalším cílem je zjistit, zda došlo ke zvýšení či snížení sociálního kapitálu v důsledku změn participace ve fotbalovém týmu. Poslední výzkumná otázka se zabývá důvody participace občanů ve fotbale ve venkovské obci. Podrobněji jsou výzkumné otázky rozebrány v kapitole 5.3.

Tato práce začíná rešerší na téma vztahu sociálního kapitálu a sportu, kde jsou shrnuty poznatky předchozích autorů na tuto problematiku. Zejména se jedná o rozbor pojmu sociální kapitál, vliv sportu na utváření sociálního kapitálu, rozbor participace ve sportovních týmech a negativní účinky sportu. Dále práce rozebírá fotbal, jako

kulturní fenomén v Česku, abychom byli schopni porozumět jeho významu na život ve venkovské obci. Následně se dostávám k empirické části práce, kdy je nejdříve objasněna metodika výzkumu, dále stručná charakteristika obce Čisovice, kde byla provedena případová studie a informace o místním fotbalovém klubu. Poté je rozebrán samotný výzkum, jehož cílem je odpovědět na dané výzkumné otázky. Závěr je věnován shrnutí výsledků a hodnocení vlastního šetření.

2 Sociální kapitál a sport

2.1 Vliv moderního sportu na společnost

Počátky „moderního sportu“ musíme dávat do spojitosti s rozvojem volného času, tak jak jej chápeme dnes, tedy do doby vzniku industriální společnosti. Volný čas existoval samozřejmě už dříve, ale v posledních sto letech roste jeho množství u většiny obyvatel vyspělých zemí. Gelná a Fialová (2011) to připisují především změně pracovních podmínek a zlepšení úrovně života a v kombinaci se zvyšující se mobilitou přispěly tyto faktory k rozvoji diverzifikované zábavy a turismu. Slepíčková a Slepíčka (2012) tvrdí, že milníkem pro sport v dnešní podobě se stal nástup průmyslové revoluce, především ve Spojeném království Velké Británie a Irska, kdy za zlom v nárůstu moderního volného času je považována polovina 19. století, jehož součástí se začal stávat sport. Urbanizační proces umožnil obyvatelstvu profese, které nabízely více volného času. Vznikla silná střední třída, která se zapojovala do pro ni typických zábav ve volném čase, ale i nižší vrstvy vytvářely své vlastní sportovní zábavy, typickým sportem pro obě tyto společenské vrstvy byl právě fotbal. Před touto epochou byl volný čas a sport typický zejména pro nejvyšší třídy. Již v těchto dobách lze pozorovat vliv sportu na společnost, potažmo sociální kapitál, a to především jako možnost trávení volného času nebo zmíněným rozdělováním sportů mezi určité společenské vrstvy. Z toho vyplývá, že na sport může být pohlíženo také jako na symbol diferenciací, tedy jednak může sloužit jako propojující prvek a na druhou stranu může přispívat k exkluzi.

Lidé v současnosti mají mnoho alternativ, jak trávit volný čas a sport dnes tvoří pouhou část těchto aktivit. Nicméně je to právě sport, který je jednou z hlavních volnočasových aktivit. To dokazuje i tvrzení Špačka (2011), že v Česku se někdy ke sportování dostane 60 % obyvatel starších 26 let, přičemž 26 % z nich sportuje pravidelně. Dnes je patrné, že došlo k určitému odstranění rozdělení sportů podle

společenského postavení, ovšem vyskytuje se i tvrzení (Flemer a Valjent 2010, Tonts 2005), že i v současné době dochází k určité exkluzi, která je dána především velkou finanční náročností některých sportů. Flemer a Valjent (2010) ale zdůrazňují geografickou a kulturní diferenciaci tohoto faktoru, jako příklad uvádí srovnání golfu v Česku, kde je tento sport velmi nákladný, a Švédska, kde se jedná o aktivitu dostupnou pro všechny. Na sociální exkluzi v golfu upozorňuje i Jarvie (2003) ve skotském prostředí. V Česku se sociálním nerovnostem ve sportovních aktivitách věnuje především Špaček (2011), který tvrdí, že pokud sledujeme sociodemografické charakteristiky, pak nejvýrazněji je u nás sportovní participace diferencována podle věku a socioekonomického postavení. Ve fotbale pak lze pozorovat problematiku genderu, kdy obecně je fotbal viděn jako mužský sport. Navíc jak uvádí Špaček (2011), mužský fotbal bývá obvykle financován z veřejných prostředků, na rozdíl od sportovních aktivit s vysokou ženskou účastí¹, které musejí být sponzorované z komerční sféry. Tento autor dodává, že nezaměřená veřejná podpora sportovních aktivit může sociálně podmíněné rozdíly ve sportovní participaci dokonce posilovat. Rekreační sport lze dnes vidět, ze sociálního hlediska, jako nástroj, který umožňuje lidem společenskou interakci, která je v dnešní době nahrazována „umělými“ způsoby komunikace. Například Flemer a Valjent (2010) tvrdí, že zejména pro děti, mládež a seniory může být sport vhodným prostředím k seznámení se s novými lidmi, tzv. společenský model sportu. Sport jako nástroj pro přirozený sociální kontakt potvrzuje i tato definice: „sportem se rozumí všechny formy tělesné činnosti, které ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních“ (MŠMT 2002, článek 2a). Mohlo by se zdát, že sport ovlivňuje pouze lidi, kteří jsou v něm nějakým způsobem zapojeni, ale sportovní organizace ovlivňují zásadně i nezúčastněné, ať už negativně či pozitivně. Jako příklad lze uvést negativní a pozitivní vliv sportu na sociální kapitál ve venkovské obci.

2.2 Literatura zabývající se vztahem mezi sportem a sociálním kapitálem

Navzdory prokazatelnému vlivu sportu na společnost obce, neexistovalo v minulosti mnoho odborných článků na toto téma. Vzhledem k těmto nedostatkům v kvantitě

---

¹ Například wellness cvičení či aktivní dovolené.

článků a dat týkajícího se dobrovolnictví ve sportu bylo velmi obtížné vytvořit reprezentativní studii. Pouze Sport England provedl rozsáhlé průzkumy specifické pro sportovní dobrovolnictví (Harvey, Levesque, Donnelly 2007). Právě Británie a její bývalé kolonie mají asi největší vztah k tomuto tématu (Putnam 1995, Jarvie 2003, Tonts 2005, Perks 2007 a další). I Tomeš (2012) potvrzuje tvrzení, že společenský přínos sportu mj. je obrovský, i když stále ještě málo prozkoumaný. Nedostatečnou pozornost věnovanou tomuto tématu dokládá i Atherley (2006a), který ovšem tvrdí i to, že pomalu začíná docházet ke změně. Zejména samostatnému termínu sociální kapitál byla v posledních dvou dekadách věnována značná pozornost, více v kapitole 2.3.

Také v Česku došlo k nárůstu zájmu sociologů, politologů a sociálních geografů, zejména o sociální kapitál (např. Pileček 2010), ale i o vztah mezi sportem a sociálním kapitálem (Numerato 2008).

2.3 Definice pojmu sociální kapitál, jeho význam, typy a měření

Abychom byli schopni porozumět celému vztahu sociálního kapitálu a sportu, musíme nejdříve pochopit pojem sociální kapitál. Proto se pokusím se dostat požadavku Pilečka (2010), který tvrdí, že by měly být objasněny výchozí přístupy sociálního kapitálu při konkrétních empirických šetřeních, tj. zejména definice a formy sociálního kapitálu z důvodů velkého množství různorodých pohledů na sociální kapitál.

Sociální kapitál se v poslední době stává objektem zájmu, především sociologů, politologů a sociálních geografů. Ovšem už v 18., respektive 19. století lze hledat počátky problematiky sociálního kapitálu, například Atherley (2006a) zmiňuje *Smithovu práci Theory of Moral Sentiments (1759)*, *Tocquevillovu Democracy in America (1835)* či *Durkheimovu The Division of Labour in Society (1893)*. Základy moderního pojetí pojmu sociální kapitál přinesli zejména autoři Bourdieu (1986), Coleman (1988) a Putnam (1995), jehož definice je nejčastěji užívána a citována. Tento autor zjednodušeně tvrdí, že se jedná o rysy společenského života – síť, normy a důvěra, které umožňují účastníkům spolupracovat více efektivně za účelem dosažení stejného cíle. Další nejčastěji využívané definice sociálního kapitálu lze shlédnout v příloze 1. Existuje řada autorů, kteří se snaží tuto definici různě upravit, potvrdit nebo dokonce vyvrátit, ale Pileček (2010) tvrdí, že se stejně tyto autoři většinou shodují na společných znacích, jimiž jsou sociální síť, normy, hodnoty a důvěra. Právě z definice Putnama (1995) vychází řada studií na téma sociální kapitál a sport. Zdokumentoval, že v USA

došlo k poklesu sociálního kapitálu v souvislosti se sníženou účastí ve sportovních organizacích a nárůstem lidí, kteří tráví volný čas u televize mj. Numerato (2008) se domnívá, že něco podobného nastává od pádu železné opony i u nás. V podstatě Putnam (1995) tvrdí, že jsou to sítě občanské angažovanosti v rámci obce či státu, které tvoří základní formu sociálního kapitálu. Tyto sítě pak pomáhají lidem k interakci a komunikaci a mají různý, především pozitivní přínos pro jedince či komunitu. To potvrzuje i Atherley (2006b), tedy že sociální kapitál souvisí s dostupnými zdroji v rámci komunity jako důsledek sítí vzájemné podpory, reciprocity, důvěry a povinností. Proto je na sociální kapitál nahlíženo velmi optimisticky.

Musíme si ovšem položit otázku, proč je sociálnímu kapitálu věnovaná taková pozornost v posledních dvou dekadách, jinak řečeno, proč je sociální kapitál důležitý pro komunitu? S odpovědí přichází opět Putnam (1995), který tvrdí, že vysoká úroveň sociálního kapitálu přispívá k ekonomickému růstu a posílení demokracie. Mohan a Mohan (2002) tvrdí, že sociální kapitál je často považován za něco, často spíše naivně, co vytváří užitek pro jednotlivce i komunitu. Pro jednotlivce zmiňují výhody sociálního kapitálu především v podpoře zdraví, sociální interakci, ve zvýšení pravděpodobnosti úspěšného hledání zaměstnání a poskytování příznivějšího klimatu pro podnikání. Pro komunitu vidí užitek sociálního kapitálu v tom, že přispívá k ekonomickému a sociálnímu rozvoji. Objevily se i podrobnější rozborů výhod sociálního kapitálu pro komunitu: „sociální kapitál je charakterizován jako příspěvek k sociální soudržnosti a harmonii, ekonomickému a sociálnímu rozvoji, nižší kriminalitě a k mnohem efektivnějším demokratičtější postupům“ (Field 2003, cit. v Tonts 2005, s. 138).

Putnam (2000) definoval dva typy sociálního kapitálu, svazující a přemostňující, na základě jejich odlišných vlivů na společnost a odlišného fungování vztahů uvnitř komunity. Svazující sociální kapitál je charakterizován silnými vazbami mezi jednotlivci, pomocí nichž se brání „odlišnostem“ zvenčí, a to vede k homogenní komunitě, v takovéto komunitě pak panuje vysoká důvěra a loajalita. Zjednodušeně řečeno se jedná o vztahy v rámci homogenních skupin. Přemostňující sociální kapitál se projevuje křehčími vztahy mezi jednotlivci a je typický překonáváním sociálních bariér mezi lidmi. Zjednodušeně řečeno se jedná o vztahy v rámci heterogenních skupin. Pileček (2010) zmiňuje další typologie sociálního kapitálu. Například rozdělení na individuální a kolektivní sociální kapitál. Toto rozdělení je dáno podle toho, jestli daná forma přináší zisk jednotlivci nebo společnosti jako celku.

Sportovní organizace v obcích jsou typickým příkladem prostředí, kde se utváří sítě, ve kterých dochází k interakci a komunikaci mezi občany. A právě pomocí účasti ve sportovních organizacích je možné měřit sociální kapitál mj. Tonts (2005) uvádí příklady několika indikátorů, již zmíněnou účast v klubech, dobrovolnické organizace, volební účast, návštěvnost kostela, vztah k obci či důvěru a spokojenost s vládou/radou a jinými institucemi. Ale právě sport v obci lze vnímat jako jeden z hlavních vlivů na její fungování. Například Tomeš (2012) tvrdí, že sportovní činnosti jsou nejčastějším projevem občanské angažovanosti. Také Pileček a Jančák (2010) použili sportovní participaci k měření úrovně sociálního kapitálu v Česku. Dále využili například volební účast občanů, míru kriminality, výši přidělených dotací, migrační saldo či počet domácností připojených k internetu, každý tento indikátor měl měřit rozdílný druh sociálního kapitálu. Nakonec došli k zajímavým výsledkům, nejvyšší hodnoty byly naměřeny v okresech Praha-západ, Semily a Uherské Hradiště. V případě nejhorších okresů byla situace daleko jasnější, jednalo se o sociálně problematické, strukturálně postižené okresy severozápadních Čech. Trochu složitější přístupy k měření sociálního kapitálu představují Harvey, Levesque a Donnelly (2007), kteří použili dva nástroje, tzv. poziční a zdrojový generátor. První zmíněný spočívá v měření přístupu jednotlivců k lidem s odlišným sociálním statusem, tedy v západní společnosti s jiným povoláním. Hodnota sociálního kapitálu se určí na základě toho, jaké mají lidé možnosti kontaktovat lidi s odlišným sociálním statusem, respektive povoláním. Přičemž z teoretického hlediska je tvrzeno, že ti kteří okupují nejvyšší sociální postavení, jsou současně ti, kteří vlastní nejužitečnější zdroje pro jednotlivce a že přístup k těmto sociálním pozicím představuje potenciální přístup ke zdrojům, které vlastní. Zdrojový generátor umožňuje identifikaci zdrojů, ke kterým mají lidé skutečně přístup prostřednictvím jejich sociálních sítí. To znamená, zda tito lidé mají ve své rodině, mezi přáteli či známými někoho, kdo by jim mohl pomoci například při hledání práce.

2.4 Pozitivní vliv sportu na sociální kapitál

A jsou to právě sportovní organizace mj., které Putnam (1995) vidí jako nástroj, který přispívá k tvorbě, rozvoji a udržování sociálního kapitálu. Pozitivní vliv sportu na sociální kapitál obce potvrzuje i tvrzení Gelné (2012, s. 26), tedy že „společná podpora místního týmu může vést k sounáležitosti s komunitou a k vyššímu zájmu o její prosperitu a rozvoj“. Dalším, ale zdaleka ne posledním, kdo prokázal pozitivní vliv

sportu je Jarvie (2003), který ale tvrdí, že je nereálné očekávat, že sport bude naprosto zodpovědný za udržování sociálního kapitálu, nicméně může vytvářet hodnotný příspěvek ke komunitářství a posilovat smysl občanské angažovanosti. Tonts (2005) na základě dotazníkového šetření² a především rozhovorů zjistil, že lidé ve venkovských obcích si uvědomují důležitost sportu při poskytování prostředí pro tvorbu a udržování sociálních sítí. Dále tvrdí, že sport pomáhá formovat jednak svazující sociální kapitál, ale i přemostující sociální kapitál.

S pojmem svazující sociální kapitál přináší do své práce zajímavý termín, který byl použit některými respondenty, tzv. „tight knit community“ což by se do češtiny dalo přeložit jako „pevně spletená komunita“. Jako typický příklad, kdy se lze setkat s pevně spletenou komunitou, uvedl soupeření týmu obce s jinými týmy, což je občany často viděno jako synonymum pro soutěžení mezi obcemi. O utváření svazujícího sociálního kapitálu se zmiňuje i Atherley (2006a), který tvrdí, že tento kapitál, obsahující prvky důvěry a spolupráce, byl zvláště patrný právě na komunitním měřítku, doložený dobrovolnickou prací prováděnou uvnitř mnoha sportovních týmů. Zároveň dodává, že samy sportovní týmy přispívají v některých sférách komunitního života, mezi příklady patří pořádání svateb, pohřbů, narozeninových a výročních oslav.

U vlivu sportu na přemostující sociální kapitál, uvádí Tonts (2005) především schopnost sportu překonávat etnické, rasové, náboženské, statusové a další bariéry, což vede i k odstraňování nerovností v rámci společenského života obce. Tento názor potvrzuje i tvrzení Flemra a Valjenta (2010), že sport je pro všechny bez ohledu na věk, barvu pleti, vyznání, intelekt atd. a že sport je jedna z mála aktivit, která dokáže spojit. Tito autoři dále zmiňují, že sport je výborným prostředkem k navázání nových sociálních kontaktů, napomáhá učení se různým rolím, pravidlům a hodnotám.

Dále je třeba zmínit, že podoba pozitivního vlivu sportu na sociální kapitál se může lišit na základě věku. Pro starší obyvatelstvo je typické toto tvrzení: „v seniorském věku dochází k odcizení od společnosti, sport mimo jiné funguje jako prostředek opětovného začlenění do společnosti, což při stárnoucí populaci bude stále aktuálnější“ (Flemer a Valjent 2010, s. 88). Perks (2007) se ve svém článku zabýval otázkou, zda organizovaný dětský sport vede k vyššímu zapojení v určitých

---

² 93 % dotázaných uvedlo, že z řad tvrzení o sportu, že se jedná o důležitý způsob udržení se v kontaktu s přáteli a sousedy a 91 % uvedlo, že sport pomáhá ke zlepšení vnímání komunity občanů.

komunitních aktivitách v dospělosti a vyšlo mu několik velmi zajímavých závěrů. Zjistil, že zkušenost s dětským organizovaným sportem přispívá k vyšší pravděpodobnosti zapojení se do sportu v dospělosti i k vyšší participaci uvnitř komunity, ačkoliv u druhého zmíněného výsledku se očekával výraznější vliv. Tonts (2005) také dodává, že je důležité pouze neromantizovat vliv sportu na sociální kapitál, viz kapitola 2.6. Mírnou skepsi lze pozorovat i v tvrzení autorů Harvey, Levesque a Donnelly (2007), kteří tvrdí, že nelze očekávat výrazné změny v hodnotě sociálního kapitálu jako výsledek krátkodobé účasti v dobrovolných aktivitách, jelikož sociální kapitál vidí jako zdroj, který může být částečně zděděný, ale je hlavně vyvinut a nabyt prostřednictvím investic a výměn uskutečněných sociálními účastníky, a proto se vyvíjí a akumuluje s časem. Je tedy velmi podstatné zjistit, o jaký druh účasti ve sportu se jedná, abychom mohli tvrdit, že sport má pozitivní účinky na společnost.

2.5 Participace a dobrovolnictví ve sportu na venkově

Tonts (2005) dokázal, že v Austrálii je relativní participace občanů ve sportovních klubech výrazně vyšší ve venkovských regionech než ve městech. Ovšem Špaček (2011) vyzkoumal, že v Česku se sportu věnuje více lidí ve městech než na vesnicích. Jako hlavní příčina této diferenciaci se jeví nedostatek příležitostí vesnických obyvatel. Vesnice bývají orientované pouze na jeden či dva sporty a nedokážou tak vyhovět všem sportovním zálibám občanů. Kdežto ve městech je samozřejmě mnohem více sportovních příležitostí. Další příčina je souvislost sportovní aktivity se sociálním statutem, respektive vzdělaností, která je vyšší ve městech. S vyšší vzdělaností tedy roste sportovní účast. V městech dosahuje sportovní participace zhruba 60 % a na venkově pak pouze 50 %, z toho pravidelně sportuje zhruba 50 %, respektive 32 %.

Pro tuto práci zde vzrůstá otázka, proč občané participují ve sportovních klubech v rámci venkovské obce. Greble (1979, cit. v Tonts 2005) uvádí dva důvody tohoto zapojení. První z nich je malá velikost a relativní odlehlost těchto komunit, a tedy že zde je malá nabídka možností trávení volného času a rekreace. Druhým důvodem zapojení je vnímání sportu jako prostředku pro sociální interakci a neúčast může vést až k sociálnímu vyloučení. Tonts (2005) ve svém výzkumu zjistil, že interakce s jinými lidmi se jeví jako jeden z hlavních důvodů participace. Tento autor také dodává, že ve venkovských oblastech v Austrálii, které trpí kombinací sucha a nízkých příjmů farem, je ještě jeden důvod k zapojení občanů do sportovních aktivit, a tím je relativní cenová

dostupnost této formy trávení volného času a sociální angažovanosti. V Česku se cenová dostupnost sportu nezdá jako jedna z hlavních příčin participace, jelikož jak dokázali Pileček a Jančák (2010), tak například ve strukturálně postižených oblastech, kde panuje vysoká nezaměstnanost je účast občanů ve sportovních organizacích nízká a tento jev potvrzuje i účast ve fotbale, kterou je možné sledovat na obrázcích 2 a 3 v kapitole 3.3.

Podstatné je zmínit, že tyto sportovní organizace by nebyly životaschopné, kdyby se nenašlo dostatek dobrovolníků na jejich provoz. Tonts (2005) tvrdí, že značné množství volného času a zdrojů, které dobrovolníci poskytují, pomáhá zdůraznit smysl reciprocity a altruismu. Obecně lze říci, že dobrovolníci neočekávají nic za oplátku, což přímo vyplývá i z definice dobrovolníka: „osoba, která poskytuje službu komunitě, dělá tak ze své svobodné vůle a neobdrží žádnou finanční odměnu za tuto službu“ (Noble 1997, cit. v Atherley 2006a, s. 353). Nicméně nějaké výhody pro dobrovolníky přeci jen lze sledovat. Například v následném pozitivnějším pohlížení komunity na jednotlivce, či v nějakých budoucích obchodních transakcích.

V českých vesnicích lze nalézt nespočet spolků, ve kterých mohou občané dobrovolně participovat. Majerová (2009) uvádí například dobrovolné hasiče, sportovní spolky (Sokol), červený kříž a lovecké spolky. Z těchto spolků jsou lidé nejvíce zapojeni v dobrovolných hasičích a poté právě v Sokolu. Také tvrdí, že zhruba polovina občanů na vesnicích nejsou členy žádných spolků a nejpasivnější je věková skupina občanů pod 25 let.

2.6 Negativní vliv sportu na sociální kapitál

Mohlo by se tedy zdát, že sport je bezchybný nástroj pro rozvoj obce. Ovšem například Tonts (2005) poukazuje na tzv. temnější stranu formování sociálního kapitálu pomocí sportu. A ačkoliv tvrdí, že sport je schopen překonávat některé bariéry mezi občany, tak současně tvrdí, že sport se často chová jako „nerovnostářská“ instituce a že silné vazby (svazující sociální kapitál) uvnitř sportovního klubu mohou vytvářet homogenní strukturu účastníků, kteří jsou relativně nepřátelští vůči cizincům.

Dokázal, že sportovní organizace přispívají k sociálnímu třídění především ve spojitosti s příjmem, respektive povoláním, což má přímý vliv na to, ve kterých sportech lidé participují, to následně může vytvářet rozdíly i v rámci obce. Například

golf může být chápán jako typický symbol bohatší vrstvy a starousedlíků z obce. Na tento problém poukázal i ve fotbalovém prostředí.

Dále tvrdí, že sportovní organizace přispívají také k třídění na základě etnicity. V prostředí Austrálie poukazuje zejména na domorodé obyvatelstvo, jehož participace ve sportu je poměrně nízká a omezená pouze na určité sporty.

Poukázal i na to, že někteří obyvatelé jsou ze sportu vyloučení z nejrůznějších důvodů. Jako typický příklad zmiňuje genderové rozdíly. Ženy nejsou příliš vítány v některých sportovních aktivitách, jako jsou trénink a následné posezení v hospodě, či v některých pozicích ve sportovním týmu. Navíc pokud jsou nějakým způsobem aktivně zapojeny ve fungování týmu, jedná se o aktivity typu uklízení a vaření, které jsou často prostorově odděleny od jiných aktivit týmu. Na druhou stranu dotazníkové šetření, které provedl, neprokázalo zásadní rozdíly v procentuální participaci mezi muži a ženami, kdy ze všech dotázaných žen bylo nějakým způsobem zapojeno ve sportovních organizacích 60 % a ze všech dotázaných mužů to bylo 62,8 %. Jedním z důvodů tohoto výsledku je i fakt, že zahrnul všechny sportovní organizace či akce. Lze se tedy domnívat, že právě ve fotbalu budou genderové rozdíly výraznější. Zásadní rozdíly v míře sportovní účasti, na základě genderu, ovšem zjistil Perks (2007), kdy ženy výrazně zaostávaly za muži v dětské zkušenosti s organizovaným sportem. Tyto dva odlišné závěry by nám mohly nasvědčovat, jednak že ženy se do sportu zapojují spíše v pozdějším věku a také, že ženy výrazně více sportují ve venkovských oblastech, jelikož Perks (2007) na rozdíl od Tontse (2005) provedl výzkum i ve výrazně urbanizovaných oblastech. Nicméně pro Česko budou výsledky opět odlišné. Jak dokázal Špaček (2011), mnohem více českých občanů sportuje ve městech než na vesnicích a ženy nejsou výjimkou. Ovšem tento autor také poukazuje na rozdíly ve sportovní participaci mezi muži a ženami, kdy mužů alespoň někdy sportuje 65 %, zatímco žen pouze 55 %. Problematické genderových rozdílů, při formování sociálního kapitálu, se věnují i Harvey, Levesque a Donnelly (2007), kteří tvrdí, že ženy mají oproti mužům horší přístup ke zdrojům, které jsou tvořeny prostřednictvím tzv. „slabých vazeb“ (jako příklad slabých vazeb uvádějí např. vztahy s kolegy z práce), a to i přesto, že mezi dotazovanými muži a ženami, kteří všichni byli zapojeni ve sportovních organizacích, se neprojevily výrazné rozdíly v době strávené dobrovolnictvím.

Ačkoliv tito autoři také přicházejí s názorem, že krátkodobá účast v dobrovolnických aktivitách nepřispívá k tvorbě sociálního kapitálu, poukazují i na to,

že dlouhodobá účast v dobrovolnických aktivitách má tendenci omezovat zapojení lidí v jiných sociálních sférách, což by mohlo snižovat rozsah a rozmanitost jejich sociálních sítí.

Jako poslední problematiku Tonts (2005) uvádí, že u lidí kteří se neúčastní sportovních aktivit, může dojít k vyvolání pocitu sociálního vyloučení z komunity.

Ovšem obecně lze říci, že pozitivní vliv sportovních klubů na sociální kapitál je výraznější než vliv negativní, například sport dokáže spíše odstraňovat sociální bariéry mezi lidmi, než aby je posilňoval. Ale jak tato rešerše ukázala, tak existují určité rozdíly mezi sporty, například u zmíněného golfu lze předpokládat více negativních vlivů. Navíc se nesmí zapomínat na to, že v každé kultuře se vztah sportu a sociálního kapitálu bude chovat odlišně, a právě proto rozebírám vliv fotbalu v českém prostředí v následujících kapitolách.

3 Počátky, vývoj a současná situace fotbalu v Česku a jeho porovnání s Evropou

3.1 Počátky a vývoj fotbalu v českých zemích

Ještě předtím, než vznikla současná podoba moderního fotbalu, existovaly hry, které se dnešnímu fotbalu více či méně podobaly. Jelínek a Tomeš (2000) uvádí například čínské cu-ču, episkyros, harpastum a také hru zvanou calcio. Počátky moderního fotbalu a jeho organizace lze najít na konci 18. a začátku 19. století, kdy hlavním zlomem bylo založení Fotbalové asociace v Londýně a vytvoření pravidel hry v roce 1863 (Gifford 2006; Jelínek a Tomeš 2000). Tito autoři také tvrdí že, právě z Británie se fotbal začal šířit, zejména do jejích kolonií a sousedních zemí a následně z nich do jejich kolonií.

Mapa vytvořená Jelínkem a Tomešem (2000) ukazuje, že jednou z Evropských zemí, do kterých se fotbal rozšířil velmi brzo, v 70. letech 19. století, bylo Německo, ze kterého se fotbal následně dostal až do českých zemí. To dokazuje i tvrzení Jelínka, Jenšíka a kol. (2005), že roku 1882 uspořádal německý studentský spolek Lesehalle první utkání v Praze. Ovšem tito autoři dodávají, že zřejmě i u nás byli průkopníci této hry Angličané, zejména studenti a zástupci anglických firem. To potvrzuje i historická událost, kdy roku 1887 anglický asistent fyziologa profesora Heringa přivezl míč a na Albertově zasvěcoval posluchače do tajů fotbalu (Jelínek a Tomeš 2000; Jelínek, Jenšík a kol. 2005). Za nejstarší fotbalový klub je považována pražská Slavie, která měla

vzniknout roku 1892, ale roku 1894 byla tehdejší Slavie rozpuštěna a o rok později znovu obnovena pod názvem SK Slavia (SK Slavia Praha 2013). Podle Jelínka, Jenšíka a kol. (2005) lze vznik odvěkého rivala Slavie, tedy Sparty, pozorovat ještě před rokem 1892, kdy existoval náš nejstarší sportovní klub AC Praha. Ovšem jak je uvedeno i na oficiálních stránkách AC Sparta Praha (2013), oficiální založení klubu bylo až v roce 1893. První fotbalové kluby tedy vznikaly v Praze. První řádně organizovaná soutěž proběhla v roce 1896 na Císařské louce, které se zúčastnily týmy Sparty, Slavie, AC Praha a Kickers, v té době se také konalo první derby pražských „S“. Roku 1901 se zrodil Český svaz fotbalový a roku 1902 zorganizoval první mistrovský turnaj. Pražská Slavie si v tomto období dokázala v Evropě vybudovat dobré jméno a v letech 1900 a 1904 byla prohlášena za nejlepší tým Rakouska-Uherska. V roce 1905 už existovalo přes 100 klubů a kroužků, nicméně moravský fotbal byl stále ještě v počátcích a o české části Slezska ani nemluvě.

Během války nebylo na fotbal a mistrovské soutěže ani pomyšlení, mnoho fotbalistů bylo povoláno do války a odjížděli na frontu.

Roku 1919 se uskutečnilo první mistrovství samostatného státu, kdy se o titul mohli ucházet vítězové 4 žup, Středočeské, Kladenské, Západočeské a Východočeské. Vítězem se suverénně stala Sparta, která se v té době řadila mezi evropskou elitu. Roku 1924 prohlásily týmy otevřený profesionalismus. V roce 1920 proběhla premiéra národního mužstva samostatného státu na olympijském turnaji, kde se toto mužstvo dostalo až do finále. Hned při první účasti československé reprezentace na mistrovství světa, v roce 1934, byl vybojován velký úspěch, reprezentace se dostala až do finále.

Všechny válečné změny na našem území se odrazily také na poli sportu. Například byl zrušen profesionalismus, kluby z pohraničí začaly hrát německé soutěže, došlo k rozdělení českých a slovenských soutěží, některé kluby byly nuceny se přejmenovat a některé kluby (židovské) a soutěže byly dokonce zakázány. Přes to všechno se u nás fotbal stále hrál a dokonce se rozvíjel. To je patrné například na růstu návštěvnosti první ligy, která se v letech 1939 - 1944 zvýšila z 5 000 na 11 000 diváků na zápas (Jelínek, Jenšík a kol. 2005). Na zápasech sílil vlastenecký charakter, navíc po zrušení Sokola našla spousta sportovců útočiště právě ve sportovních a fotbalových klubech. Nicméně roku 1940 se náš fotbal dostal do mezinárodní izolace, a ta trvala až do osvobození. V závěru války se boje dostaly i na české území a došlo k poškození mnoho stadionů a hřišť.

Po válce došlo opět ke sjednocení českého a slovenského fotbalu, a tedy vzniku federální ligy. Ovšem Jelínek, Jenšík a kol. (2005) uvádějí, že po roce 1948 přišly mocenské a politické zásahy do řízení sportu a fotbalu. Ještě téhož roku byl zaveden sovětský soutěžní model³. Mocenský vliv se dostavil i při sestavování soutěží, které neproběhlo podle předchozího umístění mužstev, ale podle jejich politického postavení. Nejúspěšnějším týmem se v poválečném, respektive totalitním období stala Sparta se 14 získanými tituly, následovaná pražskou Duklou s 11 tituly. Zajímavé je sledovat statistiku návštěvnosti, kdy do roku 1968 se držela na velmi dobré úrovni, tedy přes 10 000 diváků na zápas, ovšem po vpádu sovětských vojsk došlo k okamžitému poklesu návštěvnosti, která na konci 80. let nedosahovala ani 6 000 diváků v průměru na zápas (Jelínek, Jenšík a kol. 2005). Mezitím v roce 1954 vznikla UEFA a pod její záštitou vznikl o rok později Pohár mistrů evropských zemí, předchůdce dnešní Ligy mistrů. Český tým se této soutěže poprvé zúčastnil až roku 1957, konkrétně pražská Dukla. V ročníku 1966/67 se Dukla dostala až do semifinále této soutěže, a to je zatím nejlepší výsledek českého klubu v evropských soutěžích. Ovšem ani československá reprezentace v poválečném období nebyla příliš úspěšná, například v porovnání s Maďarskem, které dle Jelínka a Tomeše (2000) zažilo v 50. letech své nejlepší fotbalové období, a to i navzdory oficiálně zrušenému profesionalismu. K obratu v československém mezinárodním fotbale došlo na konci 50. let minulého století, kdy reprezentace vyhrála soutěž střeoevropských států. V roce 1960 vybojovala 3. místo na prvním mistrovství Evropy. Roku 1962 se reprezentace dostala až do finále mistrovství světa v Chile a v roce 1964 se reprezentace probojovala do finále na olympijských hrách v Tokiu. V roce 1976 se Československo konečně dočkalo velké trofeje, když se podařilo vyhrát mistrovství Evropy.

Po rozdělení Československa se nejúspěšnějším týmem v Česku stala Sparta, která dokázala titul první ligy získat 11x (AC Sparta Praha 2013). Nicméně ještě dnes existují pochybnosti o některých jejích titulech, ale i titulech ostatních týmů, jelikož jak uvádí Jelínek, Jenšík a kol. (2005), v roce 2004 vyšla na povrch velká korupční aféra v našem fotbale. Tato aféra je dle těchto autorů jedním z faktorů, proč po revoluci pokračoval propad v návštěvnosti první ligy. Po revoluci došlo k nárůstu přestupů

---

³ Model jaro – podzim, nesmyslné rozhodnutí padlo až po dohrání podzimních kol, jejichž výsledky byly anulovány. Roku 1958 se český fotbal vrátil opět k tradičnímu evropskému soutěžnímu standardu podzim – jaro.

a odchodu našich nejlepších fotbalistů do zahraničí, a to může být dnes viděno jako jeden z důvodů neúspěchu českých týmů v Evropě v porovnání s velkými fotbalovými mocnostmi. Naopak působení české reprezentace po rozpadu Československa musíme hodnotit kladně. To dokazuje i fakt, že jsme se dokázali dostat na všechna mistrovství Evropy a dvakrát dokonce získat medaili za umístění na druhém a třetím místě (FAČR 2013a).

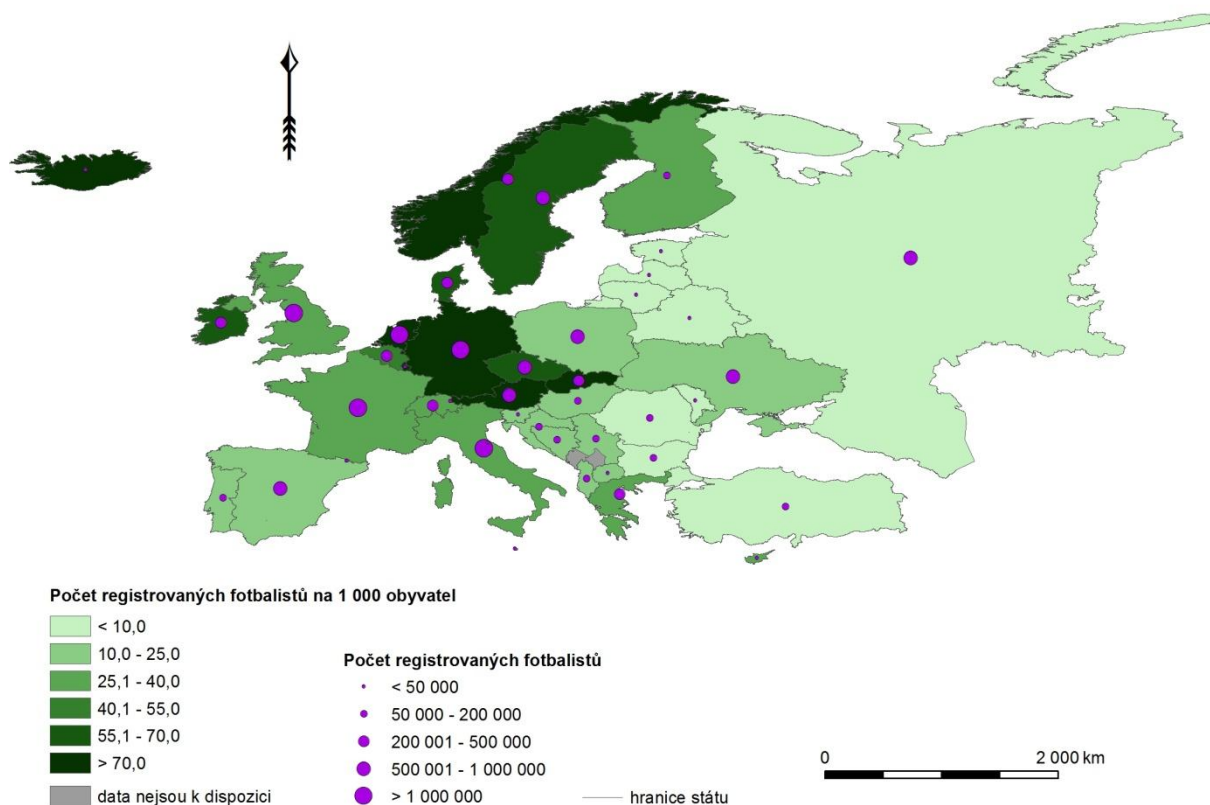
3.2 Porovnání současného českého fotbalu s evropským

A jak si tedy dnes stojí náš fotbal ve srovnání se světem a s Evropou? Podle výzkumu Big Count (FIFA 2006)⁴ je známo, že v roce 2006 v Česku běhalo po fotbalových trávnících 1 040 357 hráčů, z toho 686 257 jich bylo zaregistrovaných. Tato čísla nás řadí mezi „nejfotbalovější“ země světa, zejména z hlediska registrovaných hráčů si vedeme velmi dobře, jelikož se nacházíme na 14. místě ve světě. Na prvních místech těchto tabulek se drží nejlidnatější země jako Čína, Indie a USA. Ovšem pokud se zaměříme pouze na registrované hráče, můžeme pozorovat propad z vrchních pozic u prvních dvou zmíněných států, to je dáno zejména nemožností lidí platit různé registrační poplatky (Jelínek a Tomeš 2000). Z hlediska registrovaných hráčů, se na čele drží Německo následované zejména dalšími státy Evropy, což je dáno historicko-kulturní tradicí a vyšší ekonomickou vyspělostí evropských států. Srovnání počtu fotbalistů mezi státy světa lze sledovat v příloze 2, kde lze také nalézt počty klubů a administrativních pracovníků ve fotbale. Pro porovnání Česka s Evropou byl vytvořen obrázek 1. Z něj lze vypožorovat, že Česko se dle počtu registrovaných fotbalistů neřadí mezi úplnou evropskou elitu. To je samozřejmě zapříčiněno „nízkým“ počtem obyvatel ve srovnání s Velkou Británií, Německem, Itálií či Francií. Ovšem z hlediska počtu registrovaných fotbalistů na 1 000 obyvatel, jsme se dostali před takové fotbalové mocnosti, jako jsou právě Velká Británie a Itálie, a proto lze vyvodit tvrzení, že Češi jsou velkými vyznavači této hry. Samozřejmě existuje více proměnných, které mohou toto tvrzení ovlivňovat, například návštěvnost, která je z hlediska Česka probrána v kapitole 3.3.

---

⁴ Tento výzkum zahrnul profesionální fotbalisty, registrované hráče nad 18 let, registrované mladistvé hráče pod 18 let, futsalové hráče, hráče plážové kopané, neregistrované příležitostní hráče a také rozhodčí a administrativní pracovníky. Všechny tyto skupiny byly členěny podle pohlaví. Zahrnuté kluby jsou fotbalové, futsalové a kluby plážového fotbalu.

Obr. 1: Počet registrovaných fotbalistů na 1 000 obyvatel v Evropě v roce 2006

Poz.: Podobná mapa též viz Tomeš (2012).

Zdroje: FIFA (2006), United Nations Statistics Division (2008), MapCruzin (2012).

Dále se pokusím mírně nastínit, jak si v současnosti vede náš profesionální fotbal ve srovnání s jinými státy. Úspěchy a neúspěchy našeho profesionálního fotbalu je třeba pozorovat ve dvou úrovních, mezinárodní a klubové.

K hodnocení mezinárodní úrovně nám poslouží zejména žebříček FIFA/Coca-Cola Word Ranking (FIFA 2013), kdy k datu 14. března, se naše mužská seniorská reprezentace nacházela na 27. místě na světě a v Evropě zaujímala 16. pozici. Ženská reprezentace se k datu 22. března nacházela na 26. místě na světě a v Evropě měla obdobné umístění jako mužská reprezentace. Důležité je také zmínit, že naše mužská seniorská reprezentace se na Mistrovství Evropy 2012 dostala do čtvrtfinále a dostala se tak mezi 8 nejlepších týmů Evropy. Nesmíme také zapomenout na mládežnické reprezentace, které jsou na velmi dobré úrovni, zejména mužská reprezentace do 21 let, se pravidelně účastní finálových turnajů a sbírá úspěchy (FAČR 2013a).

K porovnání našeho klubového fotbalu s evropským fotbalem je v této práci využit koeficient zemí či asociací, založený na úspěších klubů v 5 předešlých sezónách

Ligy mistrů či Evropské ligy (UEFA 2013). V tomto žebříčku bylo Česko na 17. místě s 23 475 body pro sezónu 2012/2013, pro porovnání první Španělsko mělo 86 453 bodů. Ovšem minulá a letošní sezóna se českým týmů relativně povedla, a tak je velmi pravděpodobné, že v následujících letech bude koeficient Česka růst. To dokazuje i fakt, že letošní sezónu se držíme na 9. pozici s celkově získaným počtem 8 250 bodů.

Organizace IFFHS (2012) každoročně provádí výzkum The Strongest National League in the World, ve kterém porovnává nejlepší fotbalové ligy světa. Podle tohoto výzkumu se česká nejvyšší fotbalová liga dělí o 21. pozici na světě s Kolumbií, a jelikož v roce 2010 zaujímal 26. místo je zřejmé, že naše prvoligová soutěž je na vzestupu.

3.3 Současná situace českého fotbalu

Jelínek, Jenšík a kol. (2005) uvádějí, že od roku 1993 se svrchovaného vedení ve fotbale ujal Českomoravský fotbalový svaz, který se od 1. 1. 2012 nazývá Fotbalová asociace České republiky (FAČR 2013a). Současným předsedou FAČR je Miroslav Pelta. Tato asociace je členem FIFA od roku 1907 a členem UEFA od roku 1954, a je také národním sportovním svazem sdruženým v organizaci ČSTV (ČSTV 2013). Jelínek, Jenšík a kol. (2005) dále tvrdí, že se fotbalový svaz skládá z regionálních svazů působících na územních jednotkách v podstatě totožných s administrativním členěním Česka. Strukturu fotbalových soutěží mužů lze sledovat v grafu 1, kde lze také pozorovat, kdo dané soutěže řídí.

Graf 1: Systém českých klubových soutěží mužů v roce 2013

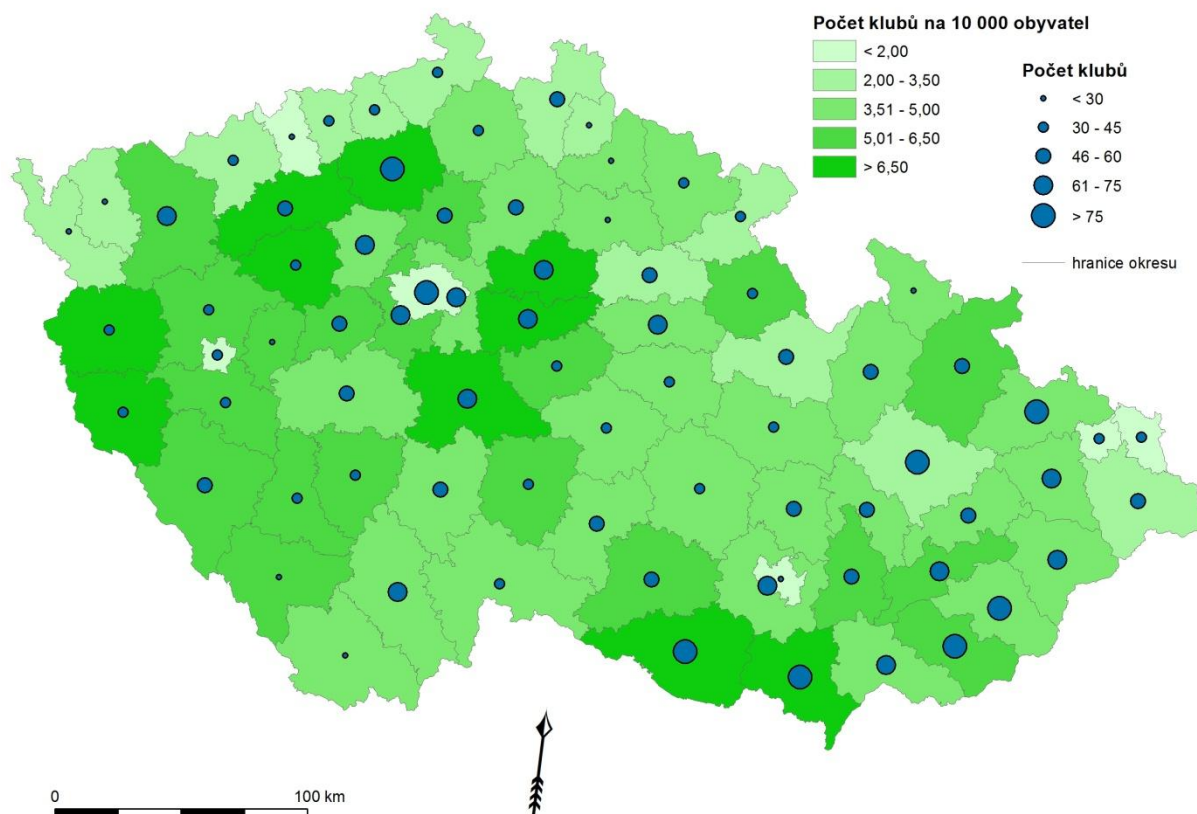
1. Gambrinus liga				
2. liga				
Soutěže řízené řídicí komisí pro Čechy			Soutěže řízené řídicí komisí pro Moravu	
Česká fotbalová liga			Moravskoslezská fotbalová liga	
Divize A	Divize B	Divize C	Divize D	Divize E
Soutěže řízené krajskými fotbalovými svazy a Pražským fotbalovým svazem				
Krajské přebory a Pražský přebor				
I.A třídy				
I.B třídy				
Soutěže řízené okresními fotbalovými svazy a v Praze Pražským fotbalovým svazem				
II. třídy (okresní přebory) a Pražská II. třída				
III. třídy				
IV. třídy (jen v některých okresech)				

Zdroj: FAČR (2013d).

Když se dnes budeme chtít jít podívat na fotbal v jakémkoliv okrese, tak k tomu máme výbornou příležitost. Jak ukazuje obrázek 2, tak v každém okrese se nachází vždy hned několik desítek fotbalových týmů. Nejméně, tedy 18 klubů, je v okrese Jeseník. Nižší počty klubů, ale i nižší hodnoty v přepočtu na obyvatelstvo, lze pozorovat především v pásu, který se táhne od SZ na SV Čech, tuto oblast lze považovat za nejméně fotbalovou v celém Česku. To je dáno hned několika faktory, jedním z nich je rušení českých klubů v pohraničí během 2. světové války (Jelínek, Jenšík a kol. 2005), to samozřejmě vedlo k odstraňování historické tradice místního fotbalu. Také předpokládám, že tyto nižší počty jsou dány tím, že během komunismu došlo k rychlému nárůstu obyvatel v těchto oblastech. Ovšem tito novousedlíci si nedokázali vypěstovat silný vztah k obci, respektive zodpovědnost za prostředí, ve kterém žijí, což je často viděno jako jeden z důvodů pro vyšší zapojení v občanských aktivitách (Majerová 2009). Dnes tyto regiony navíc sužují velké problémy, jelikož většina z těchto okresů je považována za strukturálně postižené regiony nebo regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností, tedy jedná se spíše o chudší okresy (Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky 2006). Nižší počty týmů v přepočtu na obyvatele lze pozorovat také ve městech, to je samozřejmě dáno malým prostorem a vysokou hustotou zalidnění a tedy nedostatkem místa pro fotbalové hřiště. Poslední oblastí, kterou je třeba vyzdvihnout z hlediska nižších hodnot je S a SV Moravy, příčiny jsou velmi podobné těm, které jsou zmíněny u Severních Čech.

Naopak nejvíce týmů se nachází v Praze (110), která tvoří výjimku mezi městy v absolutních počtech fotbalových týmů, ovšem v přepočtu na obyvatele stále zůstává na nízkých hodnotách. Po Praze má nejvíce týmů okres Zlín (88). Právě jižní Morava vykazuje v tomto ohledu velmi vysoká čísla, například Znojmo, Břeclav či Uherské Hradiště se dokázaly dostat mezi 7 okresů s nejvyšším počtem fotbalových týmů. Velmi vysoké počty fotbalových týmů, zejména v přepočtech na obyvatele, lze sledovat v okolí Prahy, to je dáno zejména historickou tradicí, protože v Praze a jejím okolí vznikaly první fotbalové „mančafy“ (Jelínek, Jenšík a kol. 2005). Na obrázku 2 lze také pozorovat určité rozdíly mezi Čechy a Moravou se Slezskem, kdy Morava a Slezsko se jeví jako slabší fotbalové oblasti než Čechy, výjimku tvoří zmíněná jižní Morava.

Obr. 2: Počet fotbalových klubů na 10 000 obyvatel v českých okresech v roce 2013

Zdroje: ArcData Praha (2003), FAČR (2013c), ČSÚ (2012).

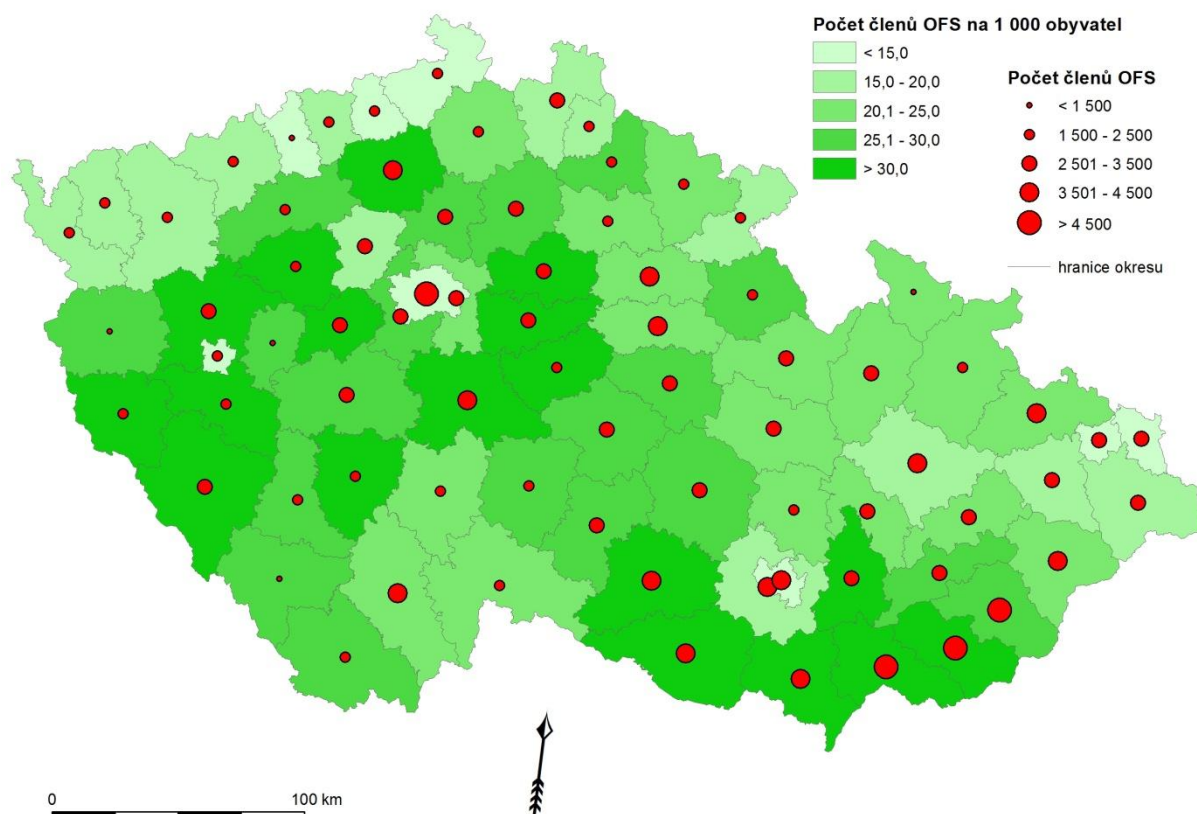
Podobné výsledky jako obrázek 2 nám ukazuje obrázek 3, ve kterém jsou prezentovány počty členů okresních fotbalových svazů⁵. Z této mapy je ještě více patrný pás, který se táhne na jihu Moravy a dokazuje, že se jedná o velmi silné fotbalové území, a to navzdory tomu, že se většinou jedná o hospodářsky slabé regiony (Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky 2006). Stejně tak pás od SZ k SV Čech, který naopak vykazuje nízké hodnoty ve fotbalové participaci. Právě uvedené regiony, tedy strukturálně postižené či regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností, vykazují podle Pilečka a Jančáka (2010) nižší hodnoty sociálního kapitálu než ostatní okresy, přičemž úroveň sociálního kapitálu byla měřena mnoha ukazateli a jedním z nich byla také sportovní participace. Rozdíly ve fotbalové participaci v oblastech na jihu Moravy a severu Čech, které lze obě považovat za relativně chudé, nám mohou naznačovat, že účast ve fotbale není ovlivněna

⁵ Jedná se o členské základny jednotlivých klubů.

hospodářskou situací regionu, ale spíše historickou tradicí fotbalu v těchto regionech, výše zmíněnou identitou s obcí a také přírodní a kulturní atraktivitou regionů, které mohou iniciovat společnou aktivitu místních obyvatel a tím určitým způsobem integrovat společnost, a tedy také zvyšovat úroveň sociálního kapitálu (Janc 2006, cit. v Pileček a Jančák 2010).

Obr. 3: Počet členů okresních fotbalových svazů na 1 000 obyvatel v Česku za rok 2012

Zdroje: ArcData Praha (2003), FAČR (2012), ČSÚ (2012).

Jak již bylo naznačeno v kapitole 3.1, od roku 1968 dochází k poklesu návštěvnosti zejména 1. fotbalové ligy. Jelínek, Jenšík a kol. (2005) to připisují zejména „slídivé normalizaci“, kdy před ní desetitisíce dosavadních fanoušků fotbalu unikali do bezpečného soukromí chat, na druhou stranu zde panuje předpoklad, že tito lidé mohli zvýšit návštěvnost nižších soutěží, bohužel toto tvrzení není podloženo žádnými statistickými daty. Jako další příčiny snižující se návštěvnosti uvádí autoři sportovní

důvody⁶ a řádění fotbalových chuligánů na stadionech v 70. a 80. letech. Po roce 1989 se navíc otevřely nové možnosti trávení volného času, a tak v sezóně 2002/2003 klesla průměrná ligová návštěva pod hranici 4 000, což je oproti 10 – 12 tisícům z období před rokem 1968 obrovský rozdíl. Bohužel dnes neexistují ucelená data o návštěvnosti nižších soutěží, lze dohledat pouze zhruba polovinu soutěží. Pro tuto práci ovšem postačí uvést návštěvnost okresního přeboru Prahy-západ, jelikož v této lokalitě byla provedena případová studie. Letos tedy průměrná návštěvnost činí 65 diváků na zápas (FAČR 2013b).

Pomocí návštěvnosti lze také měřit, jak si vede fotbal v konkurenci dalších sportů. Jelínek, Jenšík a kol. (2005) tvrdí, že fotbal je jednoznačný vládce českého sportu. Když se ovšem podíváme na mapu vytvořenou těmito autory, tak zjistíme, že hokej dokázal v řadě měst vytlačit fotbal z vedoucí pozice. Fotbal předčí ostatní sporty i v počtu registrovaných hráčů, kdy tuto hru hraje více než 600 000 fotbalistů. Nejvíce se mu blíží tenis s 90 000, dále volejbal a lední hokej (obojí okolo 70 000).

Díky této kapitole jsme nyní schopni lépe chápat význam fotbalu v českém prostředí. Fotbal, v Česku často používaný termín kopaná, hrál vždy významnou roli pro českou společnost. V současné době je možné hrát a vidět fotbal dobré úrovně v každém okrese. V okrese Praha-západ byla prokázána nadprůměrná participace ve fotbale. Pro moji práci je toto zjištění velmi důležité, jelikož v tomto okrese byla provedena případová studia v jedné z obcí.

4 Metodika

První část mé bakalářské práce je založena na rešerši literatury na téma sport a sociální kapitál. V další části je provedena analýza fotbalu v českém prostředí. Na základě těchto dvou teoretických částí byly sestaveny výzkumné otázky, ze kterých vychází má empirická část. Nejvíce jsem se nechal v této práci inspirovat výzkumem, který provedl Tonts (2005) na venkově v západní Austrálii. Seznam veškeré využitě literatury a dalších zdrojů je uveden v kapitole 7.

Výzkumná část mé práce byla provedena ve venkovské obci Čisovice, která splňuje veškeré požadavky pro daný výzkum. Jedná se o venkovskou obec pod 1 000

---

⁶ Především prodlužující se hokejová sezóna a mezinárodní úspěchy tohoto sportu, stěhování házené, basketbalu a volejbalu do hal v kontrastu zastaralého prostředí fotbalových stadionů.

obyvatel, ve které se nachází místní fotbalový oddíl s velkou historickou tradicí. Výhodu při výzkumu hrál fakt, že v této obci má naše rodina chatu a bydlí v ní naši příbuzní, tedy počáteční seznamování s obcí nebylo zapotřebí.

Ještě než si představíme samotné metody výzkumu, je třeba se zmínit o tom, že existují různé druhy účasti ve sportovních klubech a na akcích. Participující můžeme rozdělit od hráčů, přes realizační tým (např. trenér), správce hřiště až k fanouškům. V obcích se samozřejmě vyskytuje i značná část občanů, kteří nechtějí nebo se nemohou z nejrůznějších důvodů účastnit.

Hlavním zdrojem dat byly otevřené rozhovory představující kvalitativní metodu výzkumu. Tyto rozhovory byly vedeny podle návodu Hendla (2005). Otevřené rozhovory byly provedeny z důvodu většího zachycení informací a hlubšího proniknutí do života místních lidí. Celkově tedy bylo provedeno 7 rozhovorů o délce 30 až 60 minut. Rozhovory byly spíše tematicky zaměřené podle toho, jakou pozici či funkci daný respondent v obci zastával. Konkrétně se jednalo o místní starostku, ředitelku základní školy, chataře, dobrovolného hasiče, fanouška místního fotbalového týmu, člena místního fotbalového týmu a člověka nezapojeného v žádném místním spolku, poslední dva zmíněné lze zařadit mezi nové obyvatele v obci, jelikož ani jeden zde nežije déle než 5 let. Ovšem nelze tyto respondenty takto jednostranně začleňovat, protože je fakt, že například někteří dnes nezapojení, byli v minulosti členy místního fotbalu a i na takovéto věci byl v rozhovorech brán zřetel. Některé otázky byly stejné či podobné, aby bylo možné porovnávat jednotlivé odpovědi mezi respondenty, tyto otázky jsou uvedené v příloze 6, kde jsou také vybrané další náhodné otázky předkládané respondentům. Některé rozhovory byly domlouvány prostřednictvím informátora a některé byly dojednány pomocí elektronické či telefonní komunikace. Pro zvýšení pravděpodobnosti souhlasu s rozhovorem jsem při domlouvání rozhovorů vždy zmínil, že v Čisovicích má naše rodina chatu. Všechny rozhovory byly provedeny v obci Čisovice vyjma jednoho, který byl proveden v Praze. Před zahájením interview byl každý respondent seznámen s cílem mého výzkumu, bylo mu oznámeno, že veškeré získané informace budou využity pouze pro účely mé bakalářské práce a byl dotázán, jestli mu nebude vadit zvukový záznam. Se záznamem všichni, kromě jednoho dotazovaného souhlasili. V tomto případě byly prováděny poznámky, co nejpřesněji to bylo možné. V případě zájmu o poslech, respektive shlédnutí rozhovorů je možno u mé osoby získat buď audio nahrávky, anebo přepsané transkripty těchto rozhovorů. Rozhovory jsou v textu přepsány do spisovné formy, ale jejich obsah zůstal nezměněný.

Všichni respondenti jsou v textu uvedeni pod mužským rodem, tedy respondent 1 až respondent 7, z důvodu zachování anonymity.

Dále proběhlo nezúčastněné pozorování, opět dle Hendla (2005), které představuje další metodu kvalitativního výzkumu. Toto pozorování proběhlo dne 30. 3. 2013 při příležitosti zápasu mezi TJ Sokol Čisovice a TJ Sokol Hostivice od 14:30 do 17:00. Cílem pozorování bylo zjistit, jak kvantitativní údaje, například kolik lidí přijde, tak kvalitativní informace, například interakci mezi diváky. Tedy zajímalo mě, jak budou diváci mezi sebou komunikovat, jaké bude jejich nadšení pro fotbal a zda budou mezi diváky vznikat nějaké hloučky, například na základě věku apod. Na zápase byl přítomen také informátor, který mi podával některé informace o místních obyvatelích a situacích. Fotografie pořízené z pozorování lze shlédnout v příloze 3. V příloze 4 lze nalézt fotodokumentaci obce Čisovice, která byla provedena v roce 2013.

Informace získané pomocí těchto metod jsou interpretovány v kapitole 5.4, kde jsou porovnávány se statistickými daty, vztahující se především k obci Čisovice, které jsou analyzovány v kapitole 5.1. Pro lepší názornost byla některá data upravena v programu MS Excel 2003 do přehledných grafů a tabulek, či v programu ArcGis 10 jako mapové podklady.

5 Případová studie

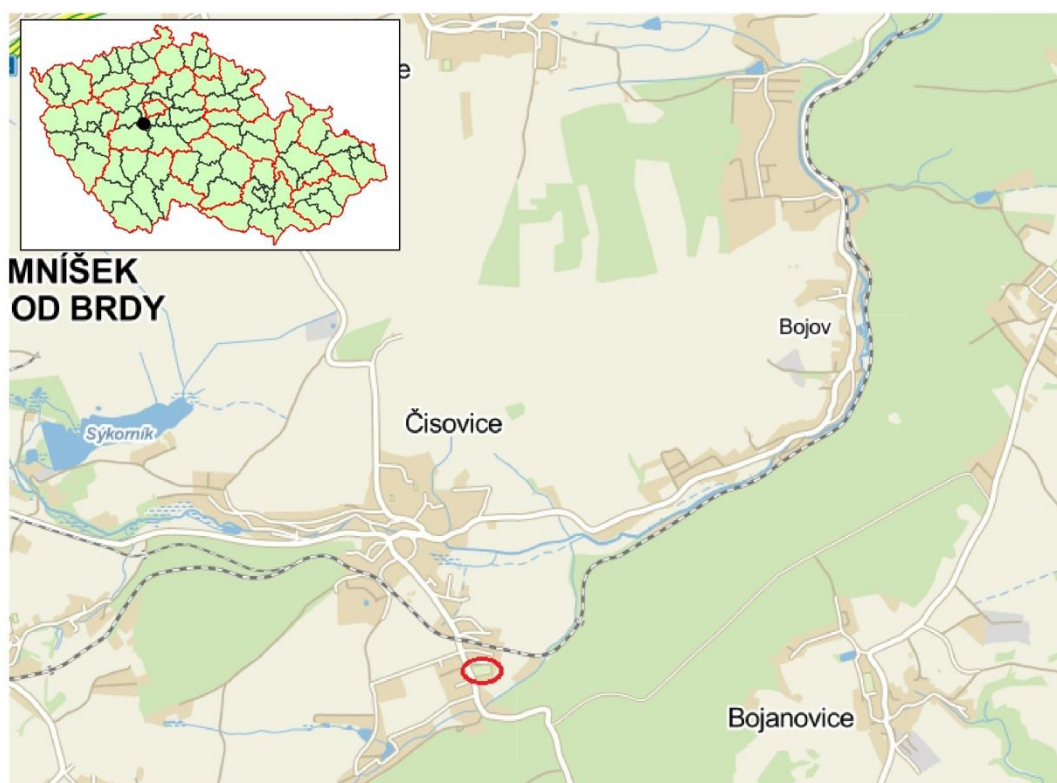
5.1 Stručná charakteristika obce Čisovice

První poznatky o obci Čisovice sahají až do roku 1037, tento rok je dnes považován za datum jejího vzniku (Čisovice - Bojov 2013). Obec Čisovice s osadou Bojov se nachází ve Středočeském kraji, v okrese Praha-západ a v území obce s rozšířenou působností Černošice, tedy zhruba 30 km jihozápadně od Prahy. Polohu Čisovic v rámci Česka lze sledovat na obrázku 4. Obec sousedí s těmito obcemi: Rymáně, Zahořany, Bratřínov, Bojanovice, Hvozdnice, Řitka a Líšnice. Katastrální výměra činí 1200 ha (Města a obce 2013).

Obcí protéká Bojovský potok a nachází se v ní 2 chovné rybníky. Právě v údolí Bojovského potoka se nachází mnoho chatových rekreačních osad, ale spoustu chat lze nalézt také v blízkosti zmíněných rybníků. V okolí obce se rozléhají lesy a pole, na kterých hospodaří zemědělci.

Z hlediska služeb a firem se v obci nachází samozřejmě obecní úřad, školka a základní škola (pouze první stupeň), pošta, 2 hasičské zbrojnice, 4 restaurační zařízení (z toho 1 vinný sklípek, jedna hospoda přímo u fotbalového hřiště), dále 4 prodejci smíšeného zboží, 2 knihovny, ubytovna, truhlářství, moštárna, provozování sítě wi-fi, prodej propan-butanových lahví, v některých částech obce je také zavedena plynofikace a vodovod, naopak z důležitých služeb chybí například zdravotnické zařízení, policie a kanalizace. V obci se také nalézá velké fotbalové hřiště, které je zdokumentováno na obrázku 4 a 2 malá fotbalová hřiště pro rekreační účely. Podél silnice, která vede směrem z Čisovic na Řitku, se nachází několik firem z oboru stavitelství, například šterkovna či betonárka. Dle ČSÚ (2013d) se ve zkoumané obci nachází celkem 358 domů, z toho 16 jich slouží k rekreaci. Celkem 46 domů vzniklo v období mezi lety 2001-2011. V příloze 5 je uveden územní plán obce Čisovice z roku 1995.

Obr. 4: Obec Čisovice a její poloha v rámci Česka v roce 2013

Zdroje: ArcData Praha (2003), Mapy.cz (2013).

Pro tuto práci je také důležité zmínit, že v obci mají občané možnost být členy hned několika dobrovolných spolků. Například pro nás klíčového spolku TJ Sokol Čisovice, další dobrovolnické aktivity v obci jsou: Klub seniorů v Čisovicích, Český

svaz chovatelů drobného hospodářského zvířectva Čisovice, Myslivci, Sbor dobrovolných hasičů – Čisovice i Bojov, Klub dříve narozených Bojováků a Sokol Bojov (Čisovice - Bojov 2013). Navíc v obci se každý rok pořádá nespočet kulturních akcí, které jsou často pořádány právě místními celky. Například v roce 2012 se konaly tyto akce: letní výstava drobného zvířectva, tradiční turnaj v malé kopané už s téměř třicetiletou tradicí, masopust - průvod, dětský karneval, vepřové hody, Josefské posezení, vánoční besídka mladých hasičů, vánoční besídka základní a mateřské školy, vánoční turnaj v ping-pongu, vítání občanů, myslivecká veselice, vánoční zpívání a další. Obec navíc vlastní obecní autobus, a tak jsou organizovány i různé zájezdy, například pro místní důchodce. Jezdí se ale i například na vánoční trhy do Berouna a dále na lyžařský zájezd do Pece pod Sněžkou. Místní mladí hasiči a fotbalisté jezdí o prázdninách na letní soustředění (Čisovické noviny 2012⁷).

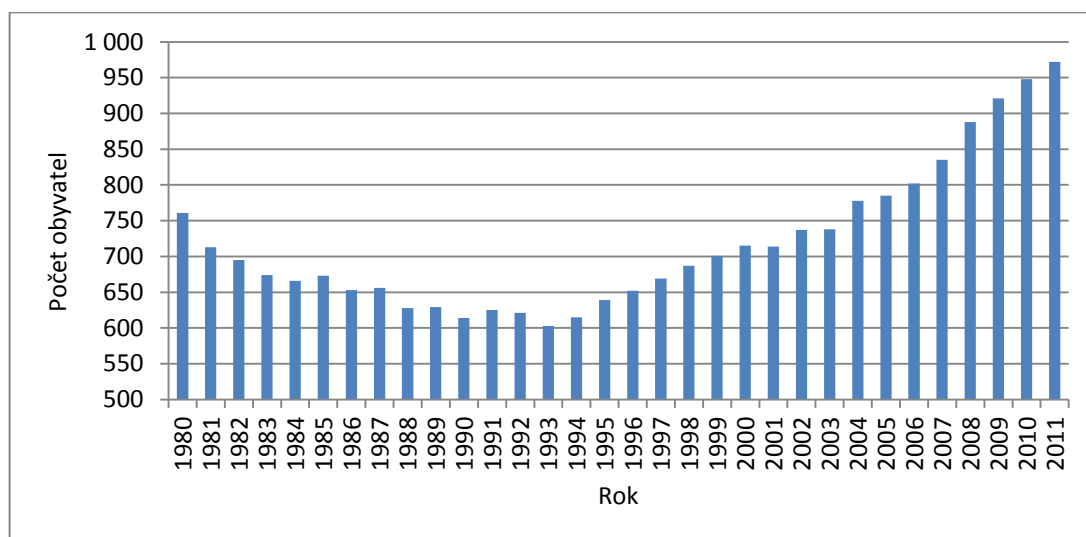
V grafu 2 lze sledovat vývoj počtu obyvatel od roku 1980 až do roku 2011. Z tohoto grafu je patrné, že během 80. let minulého století docházelo k úbytku populace v rámci obce. Ovšem po revoluci a zejména po rozdělení Československa došlo a stále dochází k nárůstu obyvatel a v roce 2011 měla tato obec dokonce už 972 obyvatel. Tento jev lze připisovat především geografické poloze Čisovic, jelikož jak už bylo zmíněno, obec se nachází zhruba 30 km od okraje Prahy. A ačkoliv se nedá hovořit o Čisovicích jako o satelitním městečku, tak lze jej zařadit do určité suburbánní zóny. Podle nové metodiky vymezení zón rezidenční suburbanizace od Ouředníčka, Špačkové a Nováka (2012) se Čisovice řadí do zóny 3. Dle klasifikace, kterou uvádějí Cílek a Baše (2005), spadají Čisovice v rámci Středočeského kraje pod zóny „výhodně“ položených venkovských sídel. Takováto sídla leží v blízkosti dálnic a st. silnic první třídy. Z důvodu větší pravděpodobnosti lokalizace investic, a tím i udržení nebo rozšíření nabídky pracovních příležitostí, mají tato sídla větší šanci udržet si svou autonomii.

7

Jedná se o občasník obecního úřadu v Čisovicích, ze kterého byly vybrány jednotlivé kulturní akce pořádané během roku. Vzhledem k velkému počtu článků je tato citace uvedena jako celek.

Graf 2: Vývoj počtu obyvatel v obci Čisovice v letech 1980 až 2011

Poz.: Údaje k 31. 12. daného roku.

Zdroj: ČSÚ (2013a).

Z tabulky 1 lze vypočítat, že právě migrace hrála hlavní roli v nárůstu obyvatelstva. V obci si lze nárůst přistěhovalých obyvatel ověřit také pomocí novostaveb, které se zde v poslední době rozrostly. Nicméně všechny tyto novostavby jsou v těsné blízkosti staré zástavby.

Tab. 1: Základní demografické údaje obce Čisovice mezi lety 1991 a 2011

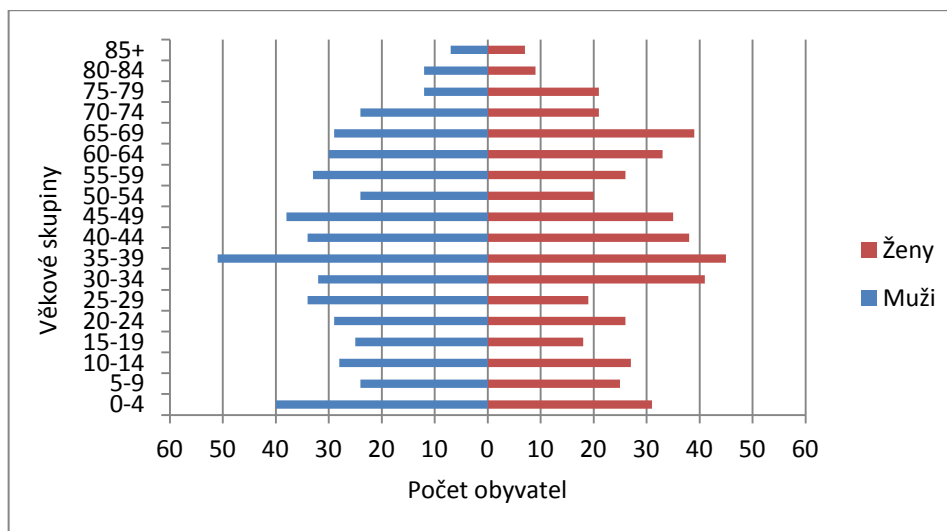
Rok	Střední stav obyvatelstva	Narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Hrubá míra přirozeného přírůstu	Přírůstek přirozený	Saldo migrace
1991	613	6	4	29	6	3,27	2	23
1995	627	7	6	28	5	1,59	1	23
2001	710	7	8	16	7	-1,41	-1	9
2005	782	9	18	30	14	-11,52	-9	16
2011	962	11	11	37	16	0,00	0	21

Zdroj: ČSÚ (2013a).

Z věkové pyramidy v grafu 3 je patrné, že dochází ke stárnutí obyvatelstva Čisovic. V pyramidě jsou zjevné jisté anomálie, které lze vidět i na věkové pyramidě celého Česka (ČSÚ 2013c). Například mírný nárůst dětí od roku 2000 se zde projevuje ve věkové kategorii 0 - 4 let. Lze také pozorovat, že nejsilnější věková skupina je mezi 35 - 39, která je v celorepublikovém měřítku silná z důvodu pronatalitních opatření v letech 1974 a 1975. A právě tato kohorta se nejčastěji do obce stěhuje, jelikož se jedná

o mladé rodiny s dětmi. Je také důležité zmínit, že velká část přistěhovalých nemusí být v obci hlášena, na což upozornil jeden z respondentů, když mluvil o nedostatku financí pro obec.

Graf 3: Věková struktura obyvatel Čisovic v roce 2012

Zdroj: ČSÚ (2013b).

Dle ČSÚ (2013d) se v obci dále nacházelo 453 ekonomicky aktivních obyvatel, tedy 46 %, z toho 28 občanů bylo nezaměstnaných. V obci také žije 223 nepracujících důchodců, 127 žáků, studentů či učňů a další ekonomicky neaktivní. Většina obyvatel je národnosti české, ovšem v obci se také nachází 12 Slováků, 1 Polák, 7 Ukrajinců a až 238 lidí neuvedlo svojí národnost. Dle náboženství bylo v obci evidováno 14,9 % věřících a z toho 7,9 % se jich hlásí k nějaké církvi. Nejčastěji k Římskokatolické církvi, dále k Českobratrské církvi evangelické a Církvi československé husitské.

Nyní se pokusím nastínit politické poměry v obci, zejména jaká je volební účast a zaměření občanů z hlediska politického spektra. Pro hodnocení volební účasti postačí hodnotit volební účast na komunálních volbách, které bývají ze všech voleb nejnavštěvovanější a jsou nejpodstatnější pro hodnocení komunitního života obce. Dle portálu Volby.cz (2013) se voleb do zastupitelstva v Čisovicích v roce 2010 zúčastnilo 441 občanů z celkového počtu 734 voličů, tedy účast činila 60,08 %, přičemž republikový průměr při těchto volbách činil 48,50 %, ovšem když započteme i městské části atd. V případě, že budeme brát čistě obce, tak volební účast činila 61,04 %. V roce 2006 byla účast v Čisovicích 62,68 %, v roce 2002 to bylo 66,90 %, v roce 1998

60,07 % a v roce 94 dokonce 76,65 %. Je tedy zřejmé, že od revoluce dochází k poklesu účasti na komunálních volbách.

Nyní se na základě posledních voleb do poslanecké sněmovny a Zastupitelstva Středočeského kraje pokusím naznačit, zda v Čisovicích lze nalézt voliče spíše pravicově či levicově zaměřené. Podle výsledků z portálu Volby.cz (2013) se na prvním místě ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2010 umístila Občanská demokratická strana s 23,06 %, druhá skončila TOP 09 s 21,12 %, následují sociální demokraté, kteří obdrželi 19,96 % hlasů, dále Komunistická strana Čech a Moravy s 8,53 %, Věci veřejné s 8,33 % a limit 5 % překročila ještě Suverenita. Zajímavostí je, že účast ve volbách byla 69,17 %, a jelikož se ve stejném roce konaly i volby do zastupitelstva, kde účast činila jen něco málo přes 60 %, tak je toto srovnání velmi zajímavé. Uvedené výsledky by mohly naznačovat, že lidé jsou spíše pravicově zaměřeni. Nicméně volby do krajského zastupitelstva se podařilo v roce 2012 vyhrát České straně sociálně demokratické, druhá skončila TOP 09, třetí byla Komunistická strana Čech a Moravy a až čtvrtí skončili občanští demokraté. Z toho jednoznačně plyne, že lidé v obci nejsou vyloženě politicky vyhranění.

Zajímavé je sledování vývoje plnění rozpočtu obce Čisovice. Od roku 2008 dochází k poklesu zůstatku na účtu k 31. 12. V roce 2008 činil zůstatek téměř 7,5 milionu korun, následující rok sice došlo k nárůstu, a to až na téměř 10 milionů, ale poté dochází k velkému poklesu. V roce 2010 zůstatek činil už pouze necelých 5 milionů, následující rok 3 miliony a v roce 2012 již pouze 2,5 milionu, a kdyby si obec nevzala úvěr, tak se dostane do minusových čísel. Nicméně je třeba říci, že v tomto roce došlo k velkým investicím do výstavby místní kanalizace, ovšem je třeba dále poznamenat, že díky těmto investicím došlo k seškrtnání dalších výdajů. (Čisovice - Bojov 2013).

Obec Čisovice leží na významné dopravní tepně Strakonické R5. Dále obci protíná železniční trať 210 ve směru Praha - Dobříš a obráceně, kdy v Čisovicích během všedního dne staví 20 vlakových spojů (IDOS 2013). Po této trati v minulosti jezdil Posázavský Pacifik, který dopomohl k růstu cestovního ruchu v Posázaví, v okolí Dobříše a celých Brd. Na začátku století se stal důležitým článkem v rozvoji trampingu v okolí Prahy, protože zpřístupnil romantické scenérie těchto oblastí (Posázavský Pacifik 2013). Dále v obci jezdí autobusy, a to buď směr Mníšek pod Brdy nebo Jíloviště, kde se přeseďá na autobus do Prahy. Během všedního dne jezdí přes Čisovice 18 autobusů.

Dle ČSÚ (2013d) vyjíždí do zaměstnání a škol z obce 195 zaměstnanců, respektive 76 žáků a studentů. Z toho 21 lidí vyjíždí v rámci obce, 44 do jiného okresu, 180 do jiného kraje a 6 vyjíždí do zahraničí. Celkově tedy mimo obec vyjíždí 165 zaměstnanců a 58 žáků a studentů, což je tedy podíl téměř 23 % vyjíždějících obyvatel mimo obec. V porovnání s vyjíždějícími mimo obec za celé Česko (9,2 %) se jedná o nadprůměrnou vyjížďku.

5.2 Stručná charakteristika klubu TJ Sokol Čisovice

Sokol Čisovice byl založen už roku 1921 a od roku 1933 započala jeho registrovaná činnost (Čisovice - Bojov 2013). Podle tohoto portálu, se dříve hrál fotbal na pozemcích, kde nyní stojí místní škola. Sokol také začal hrát lední hokej na místním rybníku. V roce 1956 bylo zřízeno nynější hřiště nad nádražím s dřevěnými kabinami, které byly později, konkrétně v roce 1982, nahrazeny kabinami novými.

Dnes je Sokol Čisovice čistě amatérský klub, přibližně má 200 členů a tři mužstva. A tým momentálně hraje okresní přebor a k datu 5. 5. 2013 se nacházel na 8. místě tabulky. Další mužstvo je B tým, který hraje IV. třídu – skupinu B a také tu najdeme jeden mládežnický tým, a to konkrétně mladší žáky, kteří hrají okresní přebor a k datu 5. 5. 2013 se nacházeli na posledním místě tabulky (FAČR 2013b). Z rozhovorů bylo zjištěno, že v týmu hraje zhruba 30 - 40 fotbalistů, tyto nepřesné počty jsou dány tím, že ne všichni mají možnost chodit pravidelně. V týmu působí deseti členný výbor, dále je v týmu asi 10 dalších lidí, kteří se starají o chod klubu, jako jsou trenéři atd.

Kromě fotbalové činnosti, která je hlavní náplní činnosti TJ, pořádá oddíl řadu kulturních akcí. Na tyto akce dorazí vždy velké počty občanů. Asi nejvýznamnější je turnaj v malé kopané, který se letos dočká už 30. ročníku. Tato akce, díky své tradici, nemá v širokém okolí obdoby a je nejen pro hráče, ale i pro místní občany, bezesporu velkým sportovním a kulturním zážitkem. Dále oddíl každoročně pořádá „Den dětí“, který je hojně navštěvován nejen nejmenšími, ale i rodiči (Čisovice – Bojov 2013). V roce 2012 uspořádal klub také dětský karneval (Čisovické noviny 2012).

Obec přispívá ročně mezi 10 – 30 tisíci Kč na fungování klubu (Čisovice - Bojov 2013). Ale z rozhovorů bylo zjištěno, že obec přispívá i na nějaké mimořádné výdaje týmu, například nákup pozemku za hřištěm, či na nedávno postavené oplocení pozemku. Navíc tyto pozemky i sokolovna jsou vlastněny obcí a obec je týmu

poskytuje. Nicméně jak uvádí velká část respondentů, nejvýznamnější příjem týmu činí výdělky právě z turnaje v malé kopané.

5.3 Výzkumné otázky a očekávání

Jak již bylo naznačeno v úvodu práce, za účelem zjištění, jaký vliv má fotbalový tým na sociální kapitál v české venkovské obci, byly stanoveny čtyři výzkumné otázky, respektive cíle.

Prvním cílem je zjistit, jak fotbal přispívá k vytváření, rozvoji a udržování sociálního kapitálu ve venkovské obci. Za tímto účelem byly sestaveny dílčí podotázky. V první z nich se pokusím zjistit, jestli fotbalový tým posilňuje vztahy a častější interakci mezi občany a přispívá k sounáležitosti s komunitou. Také se pokusím odhalit, jestli pozitivní vliv na sociální kapitál přináší i dětská participace ve fotbale. Dále se ptám, jestli fotbal pomáhá překonávat různé sociální bariéry mezi občany, jako jsou rozdíly v povolání, respektive příjmu, dále rozdíly na základě národnosti, věku a délky trvalého pobytu. A zda fotbal pomáhá chatařům, pro které je tento region typický, zapojit se více do komunity obce.

Ovšem je třeba nezapomínat, že sport může mít i negativní dopady, a právě proto druhý cíl této práce zkoumá, jak fotbal může působit záporně na život ve venkovské obci. A i když předpokládám, že fotbal může překonávat různé bariéry, tak i přesto jsem si stanovil tyto dílčí podotázky. Tedy zda v rámci fotbalu dochází k určité exkluzi na základě povolání, respektive příjmu, národnosti, délky trvalého pobytu, genderu a věku. Dále mě bude zajímat, zda u lidí neúčastnících se fotbalových aktivit, nedochází k vyvolání pocitu sociálního vyloučení z komunity.

Dalším cílem je zjistit, zda došlo ke zvýšení či snížení sociálního kapitálu v důsledku změn participace ve fotbalovém týmu. Proto budu zkoumat, k jakým změnám došlo v účasti na fotbalových aktivitách od pádu železné opony. Dále se budu zajímat o hodnotu sociálního kapitálu, a zda se tato hodnota měnila v čase.

Poslední výzkumná otázka se zajímá o to, jaké jsou hlavní důvody participace ve fotbalovém týmu na venkově.

5.4 Výsledky

5.4.1 Pozitivní vliv sportu na sociální kapitál v Čisovicích

Nejprve se pokusím odpovědět na otázku, jak fotbal přispívá k vytváření, rozvoji a udržování sociálního kapitálu ve venkovské obci ať už svazujícího či přemostujícího.

Abych zjistil, jestli fotbalový tým posilňuje vztahy a častější interakci mezi občany a přispívá k sounáležitosti s komunitou, tak jsem položil všem respondentům podobnou otázku. Tedy jak si myslí, že je fotbal prospěšný pro obec, respektive pro její občany. Všichni dotazovaní se shodli, že fotbalový tým je pro lidi v obci velmi prospěšný. Nejčastěji se vyskytovaly odpovědi typu, že se lidi sejdou, že si popovídají, že se díky fotbalu stmelují, sdružují. Dokonce jsem se několikrát setkal s názorem, že fotbal je jediný způsob, jak se lidé mohou v obci zabavit, jinak kdyby tento tým nebyl, tak je to „mrtvá vesnice“. Jeden z respondentů také zmínil, že si lidé na fotbalu zařvou. Zajímavou odpověď přinesl jeden z respondentů: *„Tohle je prostě příležitost k tomu, jak se setkat, jak si prostě popovídat, potom leckdo zůstane v hospůdce. Nějakým způsobem ta obec komunikuje. A to je si myslím obrovsky důležité u všech těch spolků, ne jen u toho fotbalu. Ten fotbal tedy především, protože ten sdružuje od malinkých dětí, až po starší generace. A myslím si, že na vesnici k životu fotbal prostě patří. Ukažte mi tady po okolí vesnici, kde není fotbal, a když tam není fotbal, tak vím od kolegů, že je problém s tím, že lidé spolu nenacházejí společnou řeč“* (respondent 1). Tato tvrzení respondentů potvrdilo i pozorování během zápasu, kdy si lidé často místo sledování fotbalu povídali mezi sebou. Při příchodu fanouška na zápas bylo nejdříve samozřejmostí se s každým pozdravit. Zejména u mladých bylo patrné, že přišli spíše za komunikací a zábavou. To dokazuje i fakt, že někteří z nich odešli společně těsně před koncem utkání. Jeden z respondentů například tvrdí: *„Jsou tam třeba lidi, kteří jdou na fotbal, který fotbal moc nezajímá, ale prostě jsou v cukru, většinou mladí lidi, ty jsou v houfu rádi... Pár těch mladých, co se tam „plácá“ na tribuně, to jsou lidi, který fotbal nezajímá, holky tam sedí, třeba nějaký mladý nebo s kluky nebo takhle. Oni prostě na něco „čumí“, ale že by je to nějak bavilo nebo bralo, moc jako to nebere tyhle mladý už dneska, jdou se tam prostě pobavit a šmitec“* (respondent 2). To že fotbal byl u většiny diváků až na druhém místě, dokazují i některé situace během zápasu. Například když hráč domácího týmu nešťastně a komicky zakopl, tak celé publikum mělo velkou radost, možná ještě větší než když jejich tým vstřelil gól.

V Čisovicích působí pouze jeden mládežnický tým, a to mladší žáci. Tato kategorie odpovídá věku v rozmezí 10 - 12 let (FAČR 2013d). Z rozhovorů bylo zjištěno, že ze školy se sportu aktivně věnuje asi 15 dětí, z toho fotbalu asi 8 dětí. Z grafu 2 je možné zjistit, že v obci žije 104 dětí z věkové kategorie 5 - 14 let. Když

budeme uvažovat tuto kategorii jako dětskou, která je schopna hrát fotbal, tak zjistíme, že dětská participace na fotbale činí v obci Čisovice 7,7 %. Děti chodí na fotbal i jako diváci během zápasu, během pozorování bylo zjištěno, že bylo přítomno 6 dětí ve věku do 15 let z celkového počtu 46 fanoušků. Někteří působili dokonce jako pořadatelé. Většina respondentů vidí přínos v místním fotbalu pro děti. Jeden dotazovaný tvrdí, že děti, které hrají fotbal, tak jsou často tahouny třídy ve škole, nicméně se domnívá, že to není způsobené ani tak tím, že jsou zapojeni ve spolkové činnosti, ale spíše jejich osobností, která je obecně více akčnější. Stejná osoba dále dodává: „*Určitě to vliv dobrý má. Oni se stýkají s dětmi i mimo školu. A pořád, když ti děti odejdou odtud ze školy, tak jezdí do Mníšku nebo na Dobříš nebo někam a už se tak často nevidí, ale právě díky sportům jsou pořád v kontaktu, tak to je velké pozitivum*“ (Respondent 6). Jiný respondent zase dodává: „*Pokud je to normální stav, to znamená, že dítě prostě chce hrát fotbal, tak si myslím, že určitě ta socializace je dobrá, je lepší*“ (respondent 4). Dále bylo zjištěno, že zhruba polovina dětí se dostane až do mužské kategorie, bohužel je tu problém, že chybí další věkové kategorie jako je například dorost, takže chybí jakási návaznost, která by dětem usnadnila přechod do dospělé kategorie. Jeden respondent naznačuje, že někteří se díky dětské fotbalové participaci více zapojují do aktivit v rámci obce v dospělosti: „*Když беру kluky, kteří mají teďka nějakých 20, tak v okamžiku, kdy se od počátku zapojovali, tak tam určitá korelace... jakoby určitá korelace se vysledovat dá*“ (respondent 4). Nicméně tento vztah se zcela neprokázal, jelikož další dotázaní nepotvrdili tento přínos. Zatímco příspěvek fotbalu k svazujícímu sociálnímu kapitálu byl zřejmý, tak příspěvek fotbalu k přemostujícímu kapitálu byl méně patrný. Ale i přesto jsou zde náznaky, že fotbal dokáže některé sociální bariéry překonat.

Například bylo zjištěno, že v místním fotbalovém týmu působí lidé různých povolání a příjmů: *Totálně, totálně všehochuť. Jsou tam lidi, co podnikají, jsou tam lidi bez práce, jsou tam lidi zaměstnaní v různých profesích. Samozřejmě vesnice a město se trochu budou lišit v tom, že třeba na vesnici spousta kluků jsou vlastně spoluzaměstnanci, protože je tam nějaká firma, která pár těch kluků zaměstnává, takže to tam určitě je. Ale nedá se říct, že by se to rekrutovalo z nějaké sociální vrstvy* (respondent 4). Stejně tak další respondent potvrzuje, že mezi diváky najdete lidi různých povolání. Navíc dodává, že tito fanoušci nemají problémy v komunikaci na základě povolání, jelikož se všichni mezi sebou už znají.

Z rozhovorů bylo zjištěno, že v obci žije jedna romská rodina a ačkoliv dle ČSÚ (2013d) byli zjištěni další občané jiné národnosti než české, tak žádný z respondentů se o nich nezmínil. Několik dotazovaných tvrdilo, že pár členů této romské rodiny dříve hrálo za Čisovice, ale moc dlouho u fotbalu nevydrželi. Je ovšem pravdou, že pouze na

základě jedné rodiny lze jen těžko usuzovat, jestli fotbalový tým dokáže v tomto ohledu překonávat sociální bariéry.

Stejně tak v otázce věku je tento jev těžko prokazatelný. Je samozřejmé, že kdyby do týmu nepřicházeli stále mladí lidé, tak by tento klub nemohl fungovat a brzo by se rozpadl. Řekněme tedy, že fotbal sice dokáže dávat lidem dohromady z různých věkových skupin či dokonce generací, ovšem je to spíše nucená záležitost a díky tomu mohou vznikat určité problémy, které jsou rozebrány v kapitole 5.4.2.

Bylo také prokázáno, že fotbal pomáhá v zapojení novousedlíků do komunity obce. Například jeden respondent, který v obci žije pouze 4 roky a působí ve fotbalovém týmu, řekl: *„Já jsem žádný problém neměl. Já jsem přišel, začal jsem s tím, že budu hrát, ale ukázalo se, že jaksi výkonnost, a to už prostě není a navíc není čas trénovat atd. Ale zas se zapojením problém nebyl.“* (respondent 4). Nicméně tento dotazovaný si vzal osobu, která v obci žije od narození, tedy jeho zapojení do fungování obce bylo v tomto směru jednodušší.

Také bylo zjištěno, že na fotbal občas zavítají místní chataři. Jeden z dotazovaných uvedl, že někdy chataři tvoří až ¼ fanoušků. Že tito lidé navštěvují místní fotbalové zápasy, ovšem v menší míře, potvrzuje i další dotazovaný: *„Sem tam chodí z chat, ale málo, opravdu málo. Oni většinou vědí, že na hřišti je hospoda, tak si tam jdou spíš na pivo vid', sem tam si dají pivo, vylezou s pivem ven a koukají se tam“* (respondent 2). Další respondent dodává, že chataři jako fanoušci jsou místními přijímáni velmi dobře, ovšem pouze v případě že fandí domácímu týmu: *„Místní přivítají, když jich je víc a můžou podporovat místní klub“* (respondent 5).

5.4.2 Negativní vliv sportu na sociální kapitál v Čisovicích

Z výše uvedeného textu je patrné, že fotbal je dle respondentů velmi přínosným nástrojem pro společnost obce. Nicméně je třeba neromantizovat tento vztah. Následující řádky dokazují, že fotbal, jako většina sportů se někdy může chovat jako nerovnostářská společnost.

Výše je uvedeno, že na místní fotbal chodí lidé různých povolání. To by mohlo dokazovat, že fotbal má skutečně v tomto směru schopnost překonávat bariéry ve společenském postavení mezi lidmi. Nicméně jeden z dotazovaných uvádí, že jisté rozpory v týmu na základě povolání existují: *„Problémy na základě příjmů tam jsou... To ale nesouvisí s fotbalem, to je přirozený. Už jsem se i já několikrát dozvěděl, že jsem „buržoust“. Protože prostě mám o něco vyšší plat než někdo, kdo dělá třeba na pásu, na lince. Takže tohle tam určitě je. Navíc*

žijete v Čechách, takže bohužel česká malost a závist. Naštěstí to neprošlo do extrémů, které jsem někde viděl, to určitě ne“ (respondent 4).

Stejný dotazovaný uvádí, že určité problémy by mohly nastat i v případě, že by se do týmu chtěl zapojit někdo kulturně odlišný: *„Samozřejmě by asi nikdo netoleroval, že vyžaduje před zápasem nějaké modlitby nebo něco takového... samozřejmě kdyby to byl takový ten typický cikán, jak se říká, tak by tam problém byl“ (respondent 4).* A jelikož v týmu neparticipuje žádný člověk jiné národnosti než české, je zřejmé, že tým s takto homogenní strukturou z hlediska národnosti by mohl být relativně nepřátelský vůči lidem s výrazně odlišnou kulturou.

Další dotazovaný uvedl, že také novousedlíci se příliš nezapojují do klasického vesnického života: *„Jak tady vyrostly nové baráky, tak ty lidi už se do tohohle bývalého vesnického života, který jsme znali my, nezapojují. „Načančá“ si krásný baráček, udělá si krásný plot a všechno a sedí si pěkně doma a fotbal ho nebaví“ (respondent 2).* To potvrzuje i respondent, který je v obci relativně nový. Uvedl, že ho místní lidé považují za „namyšleného Pražáka“, ovšem dodává, že hlavní důvod proč se nemůže účastnit místních akcí je nedostatek času, ale také to, že ho fotbal nezajímá: *„Je pravda, že mě tady lidi asi dost považují za takového toho Pražáka, který přišel namyšlený a myslí si, že objevil lidstvo. Ale ono je to spíš vážně tím, že není čas. Vždyť si vemte, já jsem od rána do večera v práci“ (respondent 3).* Jiný respondent zase tvrdí, že když už se tedy nějaký novější člověk v obci do fotbalu zapojí, tak pouze jen okrajově: *„Tam přijdou nějakí kluci noví, jdou hrát, ale že by se začali zapojovat řekněme do toho chodu jako takového. Oni si odehrají svoje, vykoupu se a mnozí z nich ani neznají podstatu fungování toho fotbalu“ (respondent 4).* Avšak v tomto ohledu se místní tým nejeví jako výlučná společnost a menší účast nových občanů ve fotbale je dána spíše jejich pasivitou.

V místním Sokole jsou zapojeny také některé ženy. Ovšem dotazovaní tvrdí, že tyto ženy působí spíš na administrativních pozicích, jako jsou členky výboru, pokladník, ale i vedoucí mužstev. Jedna z dotazovaných uvedla, že dříve bylo v Čisovicích dětské smíšené družstvo: *„Měli jsme dětská družstva, kdy podle pravidel, okresní fotbalový svaz umožňuje do přípravek zařadit i holky. Že mohli být součástí družstva mladších přípravek, starších přípravek. Tam se nehledí na to, jestli je to složené jenom z chlapců nebo děvčat. Takže jsme měli smíšené družstvo (respondent 1).* Nicméně dnes za Čisovice žádné dívky nehrají. Během pozorování bylo zjištěno, že na zápase bylo přítomno 7 žen z celkového počtu 46 diváků. Dotazovaní uvedli, že „fanynky“ se nejčastěji graduji z přítelkyň a manželek fotbalistů. Ačkoliv jsou ženy celkem výrazně zapojeny ve fungování týmu, tak i v otázce genderu je zde možné vyzorovat určité problémy. Například bylo zjištěno, že ženy po zápase nenavštěvují místní hospodu na rozdíl od většiny mužů. Navíc funkce, které ženy

v týmu vykonávají, jsou spíše oddělené od mužského kolektivu. Například pokladní, či činnost praní dresů.

Kde ovšem lze vidět výrazné problémy, je v otázce věku. Jeden dotazovaný uvádí, že jsou v obci, respektive ve fotbale velké rozpory: *„Hele to jsou kluci, který jsou mladí a můžu ti říct, že člověk má kolikrát pocit, že prostě mezi ně nepatříš. Oni už mají tak jiný názory a ono je tohle to vůbec nezajímá, ono je vůbec nezajímá, že jsi tady něco prožil, oni prostě berou to co je dneska a co bude zítra. Co vy dědkové budete do toho kecat, jděte do háje, zalez do hrobu dědku a šmitec“* (respondent 2). Další respondent tvrdí, že rozpory mezi mladými a staršími uvnitř fotbalového týmu přerostly do větších rozměrů: *„Tady byl takový řekněme dokonce problém, kdy ti kluci udělali takovou rebélii, začali rebelovat“* (respondent 4). Během pozorování bylo vysledováno, že právě mladí často tvořili určité skupinky mezi diváky a byli spíše oddělení od starších občanů. Problém je samozřejmě také v tom, že v týmu neexistují všechny věkové kategorie a mladí se tak nemohou zapojovat do fotbalu soustavně od mala až do dospělosti. To samozřejmě přispívá k tomu, že fotbal se stává spíše zábavou, ale zároveň povinností starších občanů. Většina respondentů se shoduje, že mladý už fotbal v Čisovicích netáhne a že mají dnes daleko více možností jak trávit volný čas.

U jednoho z dotazovaných, který se o místní fotbal nezajímá, bylo prokázáno, že je ze společnosti obce sociálně vyloučený: *„Jak člověk nemá čas nikam moc chodit, tak je jasný, že lidi tu zas tak moc nezná“* (respondent 3). Nicméně tento respondent také uvedl, že není členem žádného spolku v obci a že místní akce navštěvuje pouze výjimečně. Tedy v tomto ohledu nelze přeceňovat roli fotbalu. Zajímavostí také je, že uvedený respondent odmítl zvukové nahrávání rozhovoru, to by mohlo nasvědčovat, že má menší důvěru vůči cizincům oproti lidem zapojeným v místních spolcích a aktivitách.

Z výzkumu vyplynulo, že v obci existuje, respektive existovala určitá rivalita mezi místními spolky. Zejména mezi fotbalisty a hasiči. To mělo za příčinu, že docházelo k dělení občanů na hasiče a fotbalisty v obci, nicméně dnes je snaha o spolupráci mezi těmito spolky: *„Rivalita bývala, teď už to není takový, sice jsou nějaký takový, ale už to není, jak to bývalo, že kdo je hasič není fotbalista anebo prostě, že se pomalu rvali v hospodách při schůzích apod. Teďka spíš spolupracujeme, teďka budeme mít čarodějnice společně s fotbalisty“* (respondent 7). Ovšem i přes toto tvrzení je určitá rivalita mezi těmito dvěma spolky stále patrná. Když se prováděl rozhovor s respondentem 2, tak do něj na okamžik vstoupil místní dobrovolný hasič a „rejpnul“ si do místního fotbalového týmu. Dotazovaný se osočil a řekl, že ví, že on jako hasič nemá fotbalisty rád. Vznikla tedy mezi těmito občany menší slovní pře.

Navzdory všem těmto problémům, které fotbal vytváří nebo ke kterým přispívá v otázkách sociálního statusu, národnosti, genderu, délce pobytu a především věku je třeba říci, že fotbal tyto rozdíly pomáhá spíše odstraňovat, než aby je zvětšoval. Naopak rivalita mezi fotbalovým týmem a hasičským sborem, která se v posledních letech zmenšuje, se stále jeví negativně a bohužel přispívá k rozdělování společnosti obce.

5.4.3 Vývoj úrovně sociálního kapitálu a sportovní participace v Čisovicích

Jak tedy bylo v předchozích kapitolách zmíněno, v okrese Praha-západ jsou sociální kapitál a fotbalová participace na velmi vysoké úrovni z pohledu celého Česka. Proto je v následující kapitole odhalováno, jak si v tomto směru vede zkoumaná obec a zejména k jakým změnám došlo v těchto elementech a zda jsou tyto elementy vzájemně provázané.

Dotazovaní tvrdí, že v obci dochází ke snižování fotbalové participace. To je patrné například v návštěvnosti zápasů: *„Podívej se, když přijdeš na fotbal, tam uvidíš 20 lidí, to je vše. Ted' si představ, že jsme tu hráli a bylo tu 150 lidí, a to je obrovský rozdíl. Tady bylo celé hřiště, dokola byli lidi, a to si neumíš vůbec představit. Přitom se hrál daleko horší fotbal, nadšení bylo ale daleko větší. Dneska je všechno pěkný, je to o penězích, je to dobrý, neříkám, fotbal hrají pěkný někdy, bojovný, ale marná sláva, takový ten entusiasmus vesnický prostě už tu není“* (respondent 2). Nicméně stejný respondent uvedl, že po revoluci se návštěvnost držela několik let na stejné úrovni, ovšem zhruba od roku 2007 šla návštěvnost rapidně dolů. V letošním ročníku, k datu 9. 5., činila návštěvnost domácích zápasů Sokolu Čisovice 540 diváků. K tomuto datu bylo odehráno 20 kol, z toho Čisovice odehrály doma 10 zápasů, tedy průměrná návštěva na domácí zápas činila 54 diváků. Další respondent uvedl, že výrazně ubývá lidí, kteří se o fotbalový tým starají. Jiný respondent zase mluví o zmenšující se dětské participaci: *„Prostě jde to dolů, to je fakt, ale to je chybou i rodičů, protože oni se tomu nevěnují nebo naopak se je snaží dávat na různé kroužky typu hlavně, aby všichni mluvili anglicky, aby všichni byli umělci a keramika a takový“* (respondent 6). Za úbytkem počtu účastníků ve fotbale stojí hned několik faktorů. Jedním z nich je i nárůst jiných aktivit, jimiž je možné trávit čas. Toto je patrné například u dětí: *„Uvědomme si důležitou věc, dneska vám děti sedí u počítačů. Dneska je právě tady v té řečnické aktivizaci, je daleko více zájmů. Co dřív ty děti měli? A to nesouviselo s režimem samozřejmě, to souviselo, že nebyly počítače, nebyl internet“* (respondent 4). Další důvod lze vidět například v rychlém nárůstu nových obyvatel, či v relativně vysoké dojížděce do zaměstnání, přičemž tento faktor posilňuje blízkost Prahy, kde je samozřejmě spousta možností, jak trávit volný čas po práci či škole.

Abych byl schopen zjistit, jestli dochází ke snižování či zvyšování sociálního kapitálu, tak bylo zapotřebí sledovat několik ukazatelů. Jedním z nich je například volební účast zejména v komunálních volbách, rozebraná v kapitole 5.1. Zde je patrné, že od revoluce dochází k poklesu. Zajímavý je také fakt, že účast ve volbách v roce 2010 do poslanecké sněmovny byla výrazně vyšší než účast do obecního zastupitelstva (Volby.cz 2013). To by mohlo naznačovat určitou snižující se důvěru a vzrůstající odpor k místnímu zastupitelstvu. Nicméně z dotazovaných pouze jeden respondent uvedl, že se zastupitelstvem není spokojen a reagoval těmito slovy: *„Už aby šli. Jsou tady třetí volební období a nic moc. Poslední dobou se to zkazilo. Poslední rok, rok a půl, to je... tady si starostka dělá, co chce“* (respondent 7). Čtyři respondenti uvedli, že jsou spokojeni s obecním zastupitelstvem a jeden měl nevyhraněný názor. Místní starostce samozřejmě tato otázka pokládána nebyla. V celku vysokou důvěru místních lidí, zejména vůči cizincům, lze dokázat také tím, že žádný z občanů neodmítl nabídku k rozhovoru a všichni vyjma jednoho souhlasili s nahráváním rozhovoru. Dále bylo zjištěno, že v posledních letech dochází k poklesu zůstatku na účtu k 31. 12 (Čisovice – Bojov 2013). Z toho lze vyvodit, že finanční situace obce Čisovice se v posledních letech zhoršuje, což by opět mohlo indikovat pokles sociálního kapitálu, jelikož jak tvrdí Mohan a Mohan (2002), vyšší sociální kapitál přispívá k ekonomickému rozvoji. Když byli respondenti tázáni, zda si myslí, že se vztahy občanů v obci zhoršují či zlepšují, tak pouze 3 z nich uvedli zhoršení vztahů. Jeden respondent uvedl, že vztahy se rapidně nezhoršují, ale novější lidé už se do chodu obce nezapojují. Tento respondent také dodává, že už si nemá s kým ani zajít na pivo: *„Dneska ti do hospody... tady jsou dvě, a tady ti do hospody přijde... já tam chodím v pátek na 4 malá pívka, a abych tam měl vůbec s kým sedět a povídat si, tak se musím domluvit s Hnilíčkovým, který chodí taky a ještě s jedním párem manželským. Tak tam vždycky nás chodí 5. My si sedneme, dáme si 4 piva a tam není nikdo nikde a také se mi stalo, že jsem tam přišel a seděl jsem tam sám, akorát že jsem měl žízeň“* (respondent 2). Další dotazovaný uvedl, že před revolucí byly vztahy výborné, ovšem poté se začaly zhoršovat a až od roku 2000 se to opět začalo zlepšovat k lepšímu. Další respondent uvedl, že to nedovede posoudit a poslední řekl, že by se k tomu nerad vyjadřoval. Z rozhovorů tedy vyplývají rozporuplné odpovědi, a nelze určit hodnotu sociálního kapitálu. Avšak ze zmíněných ukazatelů je patrné, že úroveň sociálního kapitálu se v obci zmenšuje.

Tedy vztah mezi snižující se účastí ve fotbalu a snižujícím se sociálním kapitálem je zřejmý. Fotbal samozřejmě nemá sám o sobě schopnost snižovat sociální kapitál, ale jak prokázali někteří autoři, dokáže přispět k růstu sociálního kapitálu.

A bohužel se zdá, že fotbal tuto svoji schopnost v Čisovicích pomalu ztrácí. Jak již bylo zmíněno, v posledních letech dochází k nárůstu obyvatel v obci, a to je respondenty viděno jako hlavní důvod snižujícího se sociálního kapitálu. Právě fotbal by měl mít schopnost tyto nové lidi zapojit do fungování obce, ovšem v současné době, kdy existuje široká škála možností trávení volného času, již tato funkce daného spolku postupně vyprchává. Nicméně větší část respondentů byla z řad starousedlíků. Pro potvrzení těchto tvrzení by bylo vhodné provést hlubší šetření mezi starousedlíky a novými obyvateli obce.

5.4.4 Důvody participace ve fotbalovém týmu v obci

Při zjišťování, proč lidé chodí na místní fotbal, padaly od respondentů velmi podobné odpovědi. Nejčastější odpovědi byly, že se lidi druží, že si mohou popovídat: *„Je to i důvod k tomu, že se lidi setkají, aniž by je třeba zajímal fotbal, tak si tam prostě sednou, dají si pivo, dají si klobásu a prostě si popovídají a tak“ (respondent 1)*. Jeden z dotazovaných si pro to vytvořil vlastní název: *„Já tomu říkám jednoduše udělat si žízeň, sejít se s přáteli, „začutat si“... Takže sejít se s přáteli, ať už je to funkcionář nebo hráč. Samozřejmě je tam pár ambiciózních kluků, těch mladších výkonnějších, kteří říkají, co kdyby si mě všimli třeba z divize. Ale ta podstata je si udělat žízeň, pobavit se, sejít se s přáteli“ (respondent 4)*. Návštěvu hospody zmiňuje zejména z hráčského pohledu i další dotazovaný: *„Tak hráči tam chodí, aby si zahráli no a potom kulturně se vyžili v hospodě“ (respondent 5)*. Stejný respondent ještě dodal: *„No a diváky taky zajímá, jak ti místní fotbalisti na tom jsou“ (respondent 5)*. Toto tvrzení by mohlo naznačovat, že lidé jsou zvědaví, jestli místní fotbalisté dobře reprezentují jejich obec a samozřejmě v případě vítězství se u nich vytváří větší sounáležitost s komunitou. Jeden z dotázaných uvedl, že na fotbal chodí kvůli tomu, že má rád tento sport: *„Já chodím na fotbal, protože jsem tam hrál kdysi. Mám ho rád, to je jasný, a to je hlavní důvod“ (respondent 2)*.

Důvody k participaci se tedy různí. Nicméně je patrné, že převažují sociální aspekty. Pouze jeden respondent se zmínil o tom, že hráči se díky fotbalu udržují v kondici a navíc trochu s nadsázkou: *„Hráči to hrají možná taky kvůli tomu, aby se prostě hýbali, aby vyběhali ty piva, co vypijí“ (respondent 3)*. Tedy jako hlavní důvod participace občanů ve sportu se jeví interakce s jinými občany. A právě toto má potenciál být prvkem ve vytváření a udržování sociálního kapitálu.

6 Závěr

Fotbal má v Česku dlouholetou tradici a v současné době se jedná o jednu z nejoblíbenějších volnočasových aktivit. Stejně tak tomu je i v obci Čisovice. Dle Tontse (2005) sport nevytváří pouze příležitosti pro fyzickou aktivitu a cvičení, ale také mnohem významněji nabízí prostor pro sociální interakci a zapojení. A stejně tak je tomu i ve fotbale v Česku, který je neodmyslitelnou součástí českých vesnic.

Ve zkoumané obci bylo zjištěno, že fotbal má schopnost posilňovat svazující sociální kapitál. Tedy má schopnost lidi v obci sdružovat, posilňovat vztahy a přispívat k sounáležitosti s komunitou. Právě sdružování bylo mezi občany nejčastěji viděno jako důvod k fotbalové participaci. Tento jev je velmi patrný při domácích zápasech místního klubu. Nicméně tento klub pořádá i jiné akce a to nejen fotbalové, které mají v Čisovicích velkou tradici. Často jsou to akce spojené s dětmi. Právě na děti může mít místní fotbalový tým zásadní vliv, jak uvedli někteří respondenti, tedy že jim pomáhá v zapojení se do společnosti obce.

Dále bylo evidentní, že fotbal hraje určitou přemostňující roli mezi lidmi. Například dokáže spojovat lidi z různých sociálních tříd, dále pomáhá v zapojení nových lidí v obci do místní komunity a v tomto směru pomáhá také místním chatařům.

Bohužel je také zřejmé, že vytváření sociálního kapitálu prostřednictvím fotbalového týmu není bez problémů. Například fakt, že fotbalový tým má heterogenní strukturu z hlediska povolání, paradoxně přispívá k určitým sporům mezi hráči. Ačkoliv ženy v týmu participují, tak i u nich je patrná určitá exkluze, zejména z toho důvodu, že zastávají spíše pozice, které jsou oddělené od mužské části týmu, ovšem najdou se i výjimky jako jsou trenérky mládežnických týmů. Zásadní rozpory se ukázaly zejména na základě věku. Někteří respondenti uvedli, že v týmu, ale i mezi diváky panoval určitý vzdor mladších účastníků vůči starším. Asi největší negativní vliv na sociální kapitál v obci přináší rivalita mezi fotbalovým týmem a hasičským sborem, naštěstí si tento problém oba spolky uvědomují a je snaha o zlepšení vzájemné spolupráce. Nicméně i přes tento výčet negativních vlivů fotbalu, je potřeba zmínit, že pozitivní vliv je daleko výraznější.

Z provedených rozhovorů jednoznačně vyplynulo, že dochází k poklesu fotbalové participace a sociálního kapitálu. A ačkoliv určitý vztah mezi těmito dvěma elementy existuje, tak nelze obviňovat fotbal jako hlavního viníka snižujícího se sociálního kapitálu. Fotbal pouze ztrácí svojí schopnost utvářet sociální kapitál

vzhledem ke zmenšující se participaci. Řešení této situace by mohlo spočívat v zatraktivnění fotbalu zejména pro děti. Zaprvé v rámci obce, kdy by pomohl nějaký větší úspěch místního týmu, například postup do krajské soutěže, ovšem to by vyžadovalo určité investice do týmu. A za druhé na celostátní úrovni, protože se zdá, že v poslední době dochází k nárůstu odporu některých českých občanů vůči fotbalu. To je zapříčiněno především velkým „přeřinancováním“ fotbalu, nekompetentním vedením, korupčními aférami a nesportovním chováním ve fotbale.

Když se tedy pokusím o shrnutí výše popsaného, tak je jisté, že pozitivní vlivy fotbalu určitě převyšují negativní vlivy na společnost obce. Nicméně je třeba nepřeceňovat roli fotbalu v obcích, jelikož v nich najdeme i další spolky, které hrají významnou roli v otázce posilňování sociálního kapitálu. Například dobrovolní hasiči se jeví, že mají v obci Čisovice podobný význam jako právě zkoumaný fotbal.

Úplným závěrem bych rád dodal, že tato práce vzhledem k omezeným možnostem výzkumníka nezahrnula všechny vlivy fotbalu na komunitu obce, a tak se zaměřila pouze na ty nejvýznamnější a nejzřetelnější. I přesto by tato práce mohla v budoucnu posloužit například k hodnocení regionální diferenciace vztahu fotbalu a sociálního kapitálu v Česku či k porovnání vztahu fotbalu a sociálního kapitálu v Česku s jinými státy.

7 Seznam literatury a zdrojů

7.1 Použitá literatura

ATHERLEY, K. M. (2006a): Sport, Localism and Social Capital in Rural Western Australia. *Geographical Research*, 45, č. 1, s. 348-360.

ATHERLEY, K. M. (2006b): Sport and community cohesion in the 21st century: understanding linkages between sport social capital and the community. Government of Western Australia - Department of Sport and Recreation [online]. Dostupné z: http://dsr.wa.gov.au/assets/files/Research/Atherley__2006____Sport_and_Community_Cohesion_DSR_Final_A_.pdf (25. 2. 2013).

BOURDIEU, P. (1986): The forms of capital. In Richardson, J. (Ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood, New York, s. 241-258.

- CÍLEK, V., BAŠE, M. (2005): Suburbanizace pražského okolí: dopady na sociální prostředí a krajinu [online]. Dostupné z: <http://www.vesteckazvonicka.cz/files/active/0/Suburbanizace%20pra%C5%BESk%C3%A9ho%20okol%C3%AD..pdf> (10. 5. 2013).
- COLEMAN, J. (1988): Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, Supplement, s. 95-120.
- FIELD, J. (2003): *Social Capital*. Routledge, London, 165 s.
- FLEMR, L., VALJENT, Z. (2010): Socializace sportem. *Studia sportiva*. 4, č. 1, s. 75-91.
- GELNÁ, T., FIALOVÁ, D. (2011): Changing Uses of Free Time in Czechia and Germany. *Acta Universitatis Carolinae Geographica*, 46, č. 2, s. 55-66.
- GELNÁ, T. (2012): Sportovní aktivita a veřejná podpora sportu. *Geografické rozhledy*, 21, č. 4, s. 6-9 a 18-20.
- GIFFORD, C. (2006): *Encyklopedie fotbalu*. Svojtka, Praha, 144 s.
- GREBLE, W. (1979): *A Bold Yeomanry: Social Change in a Wheat Belt District*. Creative Research, Perth, 283 s.
- HARVEY, J., LEVESQUE, M., DONNELLY, P. (2007): Sport Volunteerism and Social Capital. *Sociology of Sport Journal*, 24, č. 2, s. 206-223.
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha, Portál, 407 s.
- JANC, K. (2006): Human and Social Capital in Poland – spatial diversity and relations. In: Komornicki, T., Czapiewski, K. (eds.): *Core and Peripheral Regions in Central and Eastern Europe*, EUROPA XXI, 14, PTG, IGiPZ PAN, Warszawa, s. 39–55.
- JARVIE, G. (2003): Communitarism, Sport and Social Capital „Neighbourly Insights into Scottish Sport“. *International Review for the Sociology of Sport*, 38, č. 2, s. 139-153.
- JELÍNEK, R., JENŠÍK, M. A KOL. (2005): *Atlas českého fotbalu od roku 1890*. Radovan Jelínek, Praha, 384 s.
- JELÍNEK, R., TOMEŠ, J. (2000): *První fotbalový atlas světa*. Infokart, Praha, 200 s.
- MAJEROVÁ, V. (2009): Local Initiatives Functioning as a Condition of Rural Development of the Czech Countryside. *Eastern European Countryside*, 15, č. 1, s. 127-149.
- MOHAN, G., MOHAN, J. (2002): Placing social capital. *Progress in Human Geography*, 26, č. 2, s. 191-210.

- NOBLE, J. (1997): *Volunteers and Paid Workers: a Collaborative Approach*. Volunteer Centre of South Australia, Adelaide, 50 s.
- NUMERATO, D. (2008): Czech Sport Governing Bodies and Social Capital. *International Review for the Sociology of Sport*, 43, č. 1, s. 21-34.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. (2012): Metodika sledování rozsahu rezidenční suburbanizace v České republice [online]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/urrlab/> (11. 5. 2013).
- PERKS, T. (2007): Does Sport Foster Social Capital? The Contribution of Sport to a Lifestyle of Community Participation. *Sociology of Sport Journal*, 24, č. 4, s. 378-401.
- PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64-77.
- PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciacie okresů Česka. *Geografie*, 115, č. 1, s. 78 – 95.
- PUTNAM, R. (1995): Bowling Alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6, č. 1, s. 65-78.
- PUTNAM, R. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster, New York, 544 s.
- SLEPIČKOVÁ, I., SLEPIČKA, P. (2012): Kde hledat počátky moderního sportu. *Geografické rozhledy*, 21, č. 4, s. 2-5.
- ŠPAČEK, O. (2011): Sport pro všechny? Sociální nerovnosti a sportovní aktivity. *Sociální studia*, 8, č. 1, s. 53-78.
- TOMEŠ, J. (2012): Sport a geografie I a II. *Geografické rozhledy*, 21, č. 4, s. 6-9 a 18-20.
- TONTS, M. (2005): Competitive sport and social capital in rural Australia. *Journal of Rural Studies*, 21, č. 2, s. 137-149.

7.2 Další zdroje

- AC SPARTA PRAHA (2013): Historie [online]. Dostupné z: <http://www.sparta.cz/cs/klub/historie/index.shtml> (22. 4. 2013).
- ARCDATA PRAHA (2003): ArcČR 500 verze 2.0. Digitální geografická databáze.
- ČISOVICE - BOJOV (2013): Portál obce Čisovice [online]. Dostupné z: <http://www.cisovice.cz/> (5. 4. 2013).

ČISOVICKÉ NOVINY (2012): Vybrané články z roku 2012.

ČSTV (2013): Dostupné z: Sdružené subjekty: národní sportovní svazy [online]

http://www.cstv.cz/sportovni_svazy.htm (27. 4. 2013).

ČSÚ (2012): Veřejná databáze: Počet obyvatel v okresech k 31. 12. 2011 [online].

Dostupné z:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=368&potvrd=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=DEMPU001_OK&cas_1_88=20111231&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp (20. 3. 2013).

ČSÚ (2013a): Databáze demografických údajů za obce [online]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm (13. 4. 2013).

ČSÚ (2013b): Věkové složení obyvatel podle věkových skupin a pohlaví v roce 2012 – obce [online]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/vekove_slozeni_obyvatelstva_stc_kraje (4. 5. 2013).

ČSÚ (2013c): Věková skladba obyvatelstva ČR, 1945-2012 [online]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vekova_skladba_obyvatelstva_cr (5. 5. 2013).

ČSÚ (2013d): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. Dostupné z:

<http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podletematu&tu=0&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=> (5. 5. 2013).

UNITED NATIONS STATISTICS DIVISION (2008): Demographic Yearbook 2006.

New York, č. 58, 924 s [online]. Dostupné z:

http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/2000_round.htm (25. 3. 2013).

FAČR (2012): Informace ohledně stavu členské základny FAČR a rozdělení financí (členských příspěvků za rok 2012 a státních příspěvků). Infotbal, č. 6 [online].

Dostupné z: http://nv.fotbal.cz/assets/domaci-souteze/Info_fotbal_cislo_6.pdf (10. 4. 2013).

FAČR (2013a): Informace o FAČR [online]. Dostupné z:

<http://nv.fotbal.cz/cmfs/index.php> (27. 4. 2013).

FAČR (2013b): Praha-západ - soutěže [online]. Dostupné z: <http://nv.fotbal.cz/domaci-souteze/kao/stredocesky/praha-zapad/souteze.asp?soutez=21AA1A&show=Statistika> (1. 5. 2013).

FAČR (2013c): Adresář klubů [online]. Dostupné z:

<http://nv.fotbal.cz/adresare/adresar-klubu/index.php> (20. 3. 2013).

FAČR (2013d): Soutěžní řád fotbalu [online]. Dostupné z:
http://nv.fotbal.cz/ftp/cmfs/legislativa/stanovy/02_Soutezni_rad_fotbalu_3.doc (1. 5. 2013).

FIFA (2006): Big Count [online]. Dostupné z:
<http://www.fifa.com/worldfootball/bigcount/index.html> (1. 3. 2013).

FIFA (2013): FIFA/Coca-Cola World Ranking [online]. Dostupné z:
<http://www.fifa.com/worldranking/index.html> (28. 3. 2013).

IDOS (2013): Jízdní řády [online]. Dostupné z:
<http://jizdnirady.idnes.cz/vlakyautobusy/odjezdy/> (5. 5. 2013).

IFFHS (2012): The Strongest National League in the World [online]. Dostupné z:
<http://www.iffhs.de/index.php?3ccdc42ec70a294b4cd433c4e30e> (29. 3. 2013).

MAPY.CZ (2013): Poloha obce Čisovic [online]. Dostupné z:
<http://www.mapy.cz/#x=14.327013&y=49.870773&z=12> (27. 4. 2013).

MAPCRUZIN (2012): Europe Places [online]. Dostupné z:
<http://www.mapcruzin.com/free-europe-arcgis-maps-shapefiles.htm> (22. 5. 2012).

MĚSTA A OBCE (2013): Čisovice [online]. Dostupné z:
<http://mesta.obce.cz/zsu/vyhledat-2394.htm> (5. 4. 2013).

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČESKÉ REPUBLIKY (2006): Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2007-2013. Praha, 109 s [online].
Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na> (10. 5. 2013).

MŠMT (2002): Evropská charta sportu [online]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/sport/evropska-charta-sportu> (26. 2. 2013).

POŠÁZAVSKÝ PACIFIK (2013): Slovo úvodem [online]. Dostupné z:
<http://www.pacifikem.cz/?inc=uvod> (5. 5. 2013).

SK SLAVIA PRAHA (2013): Historie [online]. Dostupné z:
<http://www.skslaviapraha.cz/historie> (22. 4. 2013).

STŘEDOČESKÝ KRAJ (2010): Územní plán sídelního útvaru Čisovice z roku 1995 [online]. Dostupné z:
<http://mapy.kr-stredocesky.cz/updobci?LANG=CS-CZ&ANCHOR=2&OPEN=%212&MAP=324> (8. 5. 2013).

UEFA (2013): UEFA Rankings [online]. Dostupné z:
<http://www.uefa.com/memberassociations/uefarankings/country/index.html> (28. 3.
2013).

VOLBY.CZ (2013): Výsledky voleb [online]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/> (5. 5.
2013).

Přílohy

Příloha 1: Přehled vybraných definic pojmu sociální kapitál

Burt: „přátelé, kolegové a obecněji kontakty, díky nimž dostáváte příležitosti využívat jejich finanční a lidský kapitál“.
Bourdieu: „suma aktuálních nebo potencionálních zdrojů, která vychází z vlastnictví trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známostí, jinými slovy členství ve skupině, které vybavuje každého člena kolektivně vlastněným kapitálem, tedy různými oprávněními“.
Coleman: „...sociální kapitál je definován svou funkcí. Není to jednoduchá entita, ale skládá se z více entit, které mají společné dvě charakteristiky: všechny se skládají z některých aspektů sociální struktury a usnadňují určité činnosti jednotlivců, kteří jsou uvnitř struktury“.
Fukuyama: „schopnost lidí spolupracovat pro společný účel ve skupinách a v organizacích“.
Johnston, Gregory, Pratt, Watts: „vlastnosti sociální struktury nebo sociálních vztahů, které usnadňují jednání jedinců založené na vzájemné spolupráci a které, jako důsledek, zvyšují hospodářskou výkonnost“.
Lin: „zdroje zakotvené v sociálních sítích jedince, které mohou být aktivovány skrze vazby v sítích“.
Putnam: „rysy sociální organizace jako důvěra, normy a sítě, které mohou zlepšit efektivitu fungování společnosti usnadňováním koordinovaných akcí“.
Woolcock, Narayan: „normy a sítě umožňující lidem jednat kolektivně“.

Zdroj: Pileček (2010).

Příloha 2: Počty fotbalových hráčů, klubů a úředníků ve světě za rok 2006

Asociace	Všichni hráči	Registrovaní hráči	Neregistrovaní hráči	Kluby	Úředníci
 China PR	26,166,335	711,235	25,455,100	2,221	129,057
 USA	24,472,778	4,186,778	20,286,000	9,000	796,300
 India	20,587,900	384,900	20,203,000	6,540	38,640
 Germany	16,308,946	6,308,946	10,000,000	26,837	159,172
 Brazil	13,197,733	2,141,733	11,056,000	29,208	61,000
 Mexico	8,479,595	324,595	8,155,000	311	85,789
 Indonesia	7,094,260	66,960	7,027,300	83	1,069
 Nigeria	6,653,710	58,710	6,595,000	52	33,122
 Bangladesh	6,280,300	271,300	6,009,000	4,100	75,604
 Russia	5,802,536	846,736	4,955,800	14,329	259,830
 Italy	4,980,296	1,513,596	3,466,700	16,697	78,481
 Japan	4,805,150	1,045,150	3,760,000	2,000	249,603
 South Africa	4,540,410	1,469,410	3,071,000	900	20,557
 France	4,190,040	1,794,940	2,395,100	20,062	285,723
 England	4,164,110	1,485,910	2,678,200	42,490	168,186
 Ethiopia	3,474,245	56,245	3,418,000	1,004	310,600
 Egypt	3,138,110	52,110	3,086,000	608	18,270
 Colombia	3,043,229	291,229	2,752,000	2,773	15,800
 Pakistan	2,975,400	64,400	2,911,000	720	9,900

 Spain	2,834,190	653,190	2,181,000	18,190	62,573
 Turkey	2,748,657	197,657	2,551,000	4,450	208,027
 Canada	2,695,712	865,712	1,830,000	10,000	189,624
 Argentina	2,658,811	331,811	2,327,000	3,377	37,161
 Chile	2,608,337	478,337	2,130,000	5,762	26,374
 Congo DR	2,515,600	77,600	2,438,000	770	10,600
 Ukraine	2,273,017	692,317	1,580,700	70	15,580
 Kenya	2,041,102	75,102	1,966,000	711	52,010
 Guatemala	2,006,649	154,649	1,852,000	139	5,403
 Poland	2,000,264	656,964	1,343,300	5,891	71,758
 Peru	1,891,790	238,790	1,653,000	2,100	4,182
 Vietnam	1,874,350	24,150	1,850,200	35	10,652
 Iran	1,806,544	449,644	1,356,900	120	25,800
 Algeria	1,790,200	203,900	1,586,300	2,090	24,500
 Netherlands	1,745,860	1,138,860	607,000	4,856	11,238
 Philippines	1,668,765	30,675	1,638,090	85	299
 Morocco	1,628,016	165,016	1,463,000	599	8,651
 Sudan	1,567,300	46,300	1,521,000	440	8,800
 Venezuela	1,490,573	60,173	1,430,400	920	9,132
 Mali	1,391,625	14,175	1,377,450	140	6,078
 Thailand	1,298,000	28,600	1,269,400	150	6,600
 Uganda	1,191,514	46,514	1,145,000	402	5,600
 Cuba	1,141,825	46,425	1,095,400	353	5,255
 Myanmar	1,122,039	132,659	989,380	605	3,750
 Korea Republic	1,094,227	31,127	1,063,100	100	4,648
 Costa Rica	1,084,588	50,588	1,034,000	254	4,866
 Czech Republic	1,040,357	686,257	354,100	4,108	12,881
 Paraguay	1,037,435	87,435	950,000	1,709	4,002
 Romania	1,034,320	108,620	925,700	2,832	20,883
 Ecuador	1,029,655	30,855	998,800	201	4,455
 Zambia	1,024,817	29,211	995,606	918	11,559
 Sweden	1,006,939	552,939	454,000	4,236	24,950
 Ghana	987,500	27,500	960,000	280	5,200
 Australia	970,728	435,728	535,000	3,868	67,632
 Austria	967,281	596,281	371,000	2,311	392,802
 Mozambique	885,700	35,700	850,000	170	6,100
 Madagascar	826,420	30,420	796,000	220	4,788
 Belgium	816,583	443,383	373,200	2,058	79,645
 Côte d'Ivoire	801,700	23,200	778,500	220	4,500
 Cameroon	785,515	22,045	763,470	223	7,776
 Greece	760,621	359,221	401,400	5,768	13,330
 Uzbekistan	730,200	36,900	693,300	216	1,325
 Angola	664,690	16,440	648,250	103	2,059
 Senegal	661,685	176,685	485,000	195	5,024
 Zimbabwe	651,400	34,600	616,800	350	3,100
 Slovakia	622,668	428,968	193,700	2,432	18,773
 Burkina Faso	605,100	23,200	581,900	100	3,100
 Malaysia	585,730	9,930	575,800	110	11,810
 Bolivia	578,800	57,200	521,600	897	3,300
 Switzerland	571,700	232,700	339,000	1,806	257,783
 Portugal	547,734	132,734	415,000	2,748	38,471
 Somalia	546,268	28,868	517,400	56	7,330
 Norway	543,165	352,165	191,000	3,218	7,201
 Niger	542,711	7,711	535,000	120	1,338
 Iraq	540,000	16,000	524,000	110	2,900
 Hungary	527,326	127,226	400,100	2,778	10,765

 Afghanistan	526,781	19,781	507,000	225	145
 Tunisia	525,264	51,829	473,435	274	7,624
 Malawi	515,800	20,100	495,700	70	2,400
 Denmark	511,333	301,333	210,000	2,383	56,992
 Kazakhstan	510,420	27,820	482,600	45	3,160
 Korea DPR	502,912	14,912	488,000	239	1,858
 Dominican Republic	501,004	50,004	451,000	350	1,610
 Nepal	477,800	13,800	464,000	110	2,300
 Nicaragua	467,031	120,677	346,354	1,281	5,770
 El Salvador	459,692	47,792	411,900	70	5,853
 Chinese Taipei	458,460	12,560	445,900	60	476
 Haiti	451,724	24,424	427,300	340	2,324
 Serbia	441,682	132,182	309,500	2,096	14,084
 Saudi Arabia	438,644	15,144	423,500	153	1,292
 Syria	430,800	34,600	396,200	170	4,300
 Chad	429,750	5,750	424,000	50	2,282
 Sri Lanka	429,150	51,150	378,000	583	2,220
 Republic of Ireland	421,644	252,844	168,800	5,828	7,330
 Honduras	420,600	61,300	359,300	227	6,800
 Scotland	420,589	111,089	309,500	6,727	10,597
 Guinea	410,100	18,100	392,000	150	2,833
 Rwanda	386,400	10,900	375,500	110	2,000
 Yemen	383,300	9,200	374,100	110	502
 Eritrea	381,218	28,218	353,000	26	1,553
 Belarus	373,810	25,810	348,000	160	1,475
 Finland	362,649	148,649	214,000	1,260	16,955
 Croatia	362,514	109,799	252,715	1,464	17,488
 Burundi	352,334	11,934	340,400	165	9,632
 Bulgaria	327,033	50,633	276,400	579	2,571
 Benin	320,600	7,800	312,800	110	1,700
 Lebanon	318,485	18,485	300,000	178	3,495
 Azerbaijan	306,370	19,670	286,700	83	13,000
 Israel	283,866	43,866	240,000	290	12,150
 Libya	263,800	8,800	255,000	110	2,400
 Sierra Leone	259,630	6,480	253,150	24	2,463
 Togo	242,400	9,800	232,600	100	3,300
 Uruguay	241,300	41,800	199,500	1,220	2,600
 Cambodia	229,511	5,511	224,000	65	230
 Tanzania	226,518	26,318	200,200	204	8,775
 Puerto Rico	222,670	23,770	198,900	77	9,617
 Georgia	222,186	26,786	195,400	209	1,233
 Panama	203,400	52,600	150,800	588	2,000
 Bosnia-Herzegovina	200,240	69,040	131,200	773	11,820
 Congo	200,210	9,060	191,150	90	1,099
 New Zealand	198,757	102,257	96,500	342	19,800
 Singapore	197,003	10,003	187,000	54	1,516
 Papua New Guinea	196,900	68,800	128,100	463	6,400
 Central African Republic	192,404	8,404	184,000	140	3,610
 Wales	173,550	67,550	106,000	1,920	11,320
 Moldova	168,570	10,420	158,150	89	711
 Jamaica	168,494	25,594	142,900	274	5,037
 Albania	164,730	53,730	111,000	456	6,200
 Liberia	163,267	9,267	154,000	47	656
 Armenia	151,353	41,453	109,900	83	4,944
 Hong Kong	149,956	4,176	145,780	84	1,059
 Mauritania	137,920	5,620	132,300	68	877

	Namibia	136,960	40,460	96,500	101	1,645
	Lithuania	135,874	15,774	120,100	65	1,565
	Tajikistan	132,893	3,743	129,150	50	323
	Kyrgyzstan	124,477	8,977	115,500	100	1,494
	Jordan	121,191	4,941	116,250	102	6,231
	Slovenia	116,925	30,725	86,200	340	5,818
	Lesotho	110,000	29,500	80,500	110	2,300
	Laos	108,600	2,600	106,000	50	420
	Turkmenistan	100,415	1,415	99,000	15	195
	Botswana	98,632	14,452	84,180	63	2,578
	FYR Macedonia	93,896	22,896	71,000	472	1,865
	Northern Ireland	92,320	38,820	53,500	829	12,110
	Palestine	92,160	19,060	73,100	40	795
	Latvia	85,285	8,385	76,900	97	655
	Trinidad and Tobago	84,600	16,600	68,000	98	900
	United Arab Emirates	82,776	7,776	75,000	31	986
	Mauritius	76,800	17,100	59,700	70	4,500
	Guinea-Bissau	71,900	2,400	69,500	40	400
	Gabon	69,800	8,300	61,500	60	1,000
	Gambia	68,030	4,530	63,500	51	700
	Oman	57,610	8,610	49,000	43	605
	Estonia	57,024	9,324	47,700	152	662
	Swaziland	54,900	5,000	49,900	60	900
	Cyprus	52,403	19,203	33,200	108	2,200
	Mongolia	51,220	5,220	46,000	10	103
	Guyana	50,740	8,940	41,800	98	745
	Fiji	49,688	30,088	19,600	410	3,046
	Luxembourg	47,580	32,480	15,100	135	1,314
	Kuwait	45,800	2,200	43,600	40	400
	Barbados	37,550	15,840	21,710	134	1,326
	Djibouti	36,320	2,520	33,800	8	480
	Suriname	35,250	9,250	26,000	31	375
	Cape Verde Islands	35,100	11,500	23,600	82	756
	Iceland	32,408	21,508	10,900	145	1,794
	Vanuatu	27,400	6,400	21,000	230	316
	Comoros	27,100	1,100	26,000	10	100
	Solomon Islands	26,820	8,820	18,000	212	560
	Equatorial Guinea	25,590	2,290	23,300	22	115
	Malta	24,853	10,753	14,100	61	2,204
	Maldives	20,286	5,486	14,800	60	178
	Bahrain	18,278	4,078	14,200	52	710
	Qatar	18,156	6,556	11,600	16	530
	Bahamas	17,944	2,544	15,400	41	266
	Belize	17,800	3,150	14,650	42	670
	Bhutan	17,100	1,200	15,900	10	200
	Tahiti	16,396	9,796	6,600	171	128
	Timor-Leste	15,500	500	15,000	10	100
	Macau	14,123	4,773	9,350	96	754
	St. Lucia	11,023	3,063	7,960	41	390
	Aruba	10,700	5,900	4,800	62	126
	New Caledonia	9,800	5,200	4,600	105	300
	St. Vincent / Grenadines	9,500	4,400	5,100	52	505
	Sao Tome e Principe	8,400	800	7,600	10	122
	Faroe Islands	8,094	5,694	2,400	40	1,050
	Brunei Darussalam	7,500	1,400	6,100	20	133
	Bermuda	7,155	3,855	3,300	58	255

	US Virgin Islands	6,700	900	5,800	10	101
	Grenada	6,682	1,652	5,030	20	150
	Antigua and Barbuda	6,600	2,200	4,400	21	133
	Seychelles	5,860	2,060	3,800	20	390
	Samoa	5,700	2,300	3,400	63	400
	Guam	5,460	2,685	2,775	20	156
	Andorra	5,037	3,037	2,000	27	168
	Tonga	5,000	3,200	1,800	105	200
	Dominica	4,500	1,300	3,200	21	139
	Netherlands Antilles	4,220	1,820	2,400	41	362
	Curacao	4,220	1,820	2,400	41	362
	Cayman Islands	3,700	1,300	2,400	10	300
	St. Kitts and Nevis	3,500	1,500	2,000	31	100
	Liechtenstein	3,315	2,205	1,110	10	274
	American Samoa	3,248	2,038	1,210	33	237
	San Marino	2,836	1,586	1,250	17	260
	Cook Islands	2,200	1,800	200	42	200
	Turks and Caicos Islands	2,155	655	1,500	9	47
	Anguilla	1,597	902	695	15	70
	British Virgin Islands	1,555	435	1,120		21
	Montserrat	700	200	500		6

Zdroj: FIFA (2006).

Příloha 3: Fotodokumentace ze zápasu mezi TJ Sokol Čisovice a TJ Sokol Hostivice v roce 2013

Zdroj: Vlastní foto.

Příloha 4: Fotodokumentace obce Čisovice v roce 2013

Výhled na obci Čisovice z příjezdové cesty ze Řitky

Místní sokolovna

Fotbalové hřiště

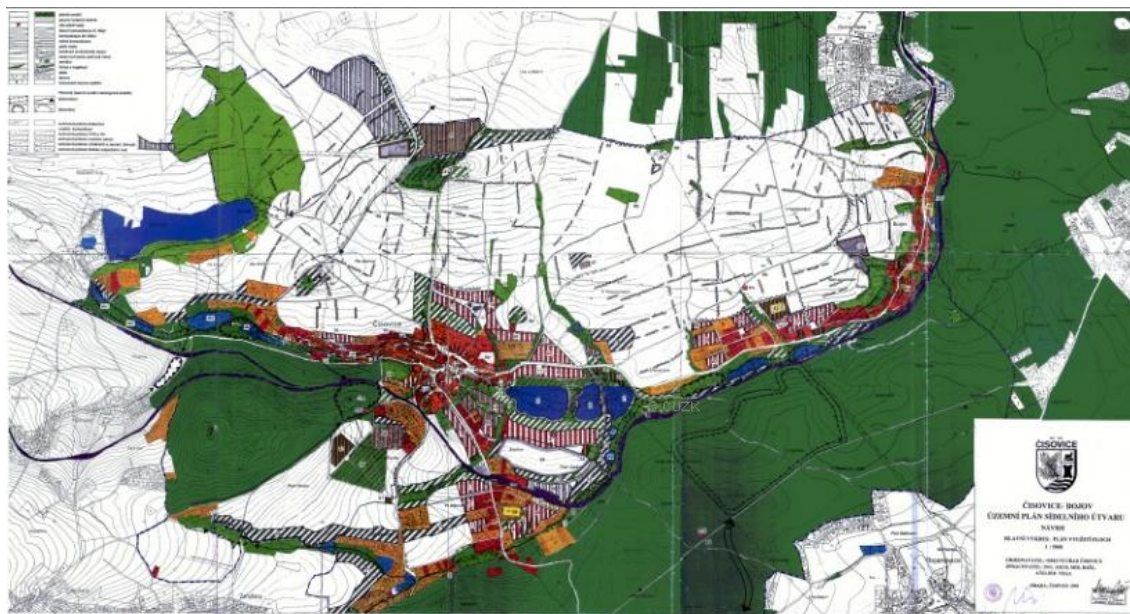

Malé rekreační hřiště u rybníka

Zdroj: Vlastní foto.

Příloha 5: Územní plán obce Čisovice z roku 1995

Zdroj: Středočeský kraj (2010).

Příloha 6: Příklady otázek z rozhovorů

Otázky pokládáné všem respondentům:

Myslíte si, že místní fotbalový tým je nějakým způsobem prospěšný pro obec, respektive lidí v ní. Proč?

Jakou si myslíte, že lidi mají motivaci chodit na fotbal (hráči, diváci, realizační tým, děti)?

Jak byste popsal vztahy mezi lidmi v obci?

Myslíte si, že se tyto vztahy spíše zlepšují nebo zhoršují od revoluce?

Jste spokojen se současným zastupitelstvem obce a její politikou?

Další příklady otázek:

Existuje nějaká rivalita mezi fotbalem a jinými spolky v obci, hasiči, chovatelé?

Máte v týmu nějaké hráče jiné národnosti než české?

Myslíte si, že ženy mají stejnou možnost jako muži se účastnit dění ve fotbalovém týmu?

Navštívil jste nebo navštěvujete místní fotbalové zápasy?

A jak revoluce ovlivnila návštěvnost zápasů? Došlo po ní k poklesu, růstu nebo žádné výrazné změny nepozorujete?